

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
İÇ MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ENGELLİLERE YÖNELİK KENT MOBİLYALARI
ÜZERİNE İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mustafa Kahraman KARAKUŞ**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Jülide EDİRNE**

İstanbul – 2016

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
İÇ MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ENGELLİLERE YÖNELİK KENT MOBİLYALARI
ÜZERİNE İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mustafa Kahraman KARAKUŞ**

Danışman ve Tez Jürisi

Yrd. Doç. Dr. Jülide EDİRNE (Danışman)

Doç. Dr. Füsun Seçer KARİPTAŞ (Üye)

Yrd. Doç. Dr. Alidost ERTUĞRUL (Üye)

İstanbul – 2016

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmamın tamamlanması süresince büyük bir gayret ve özveriyle çalışmamı takip eden, gösterdiği sabır ve hoşgörüsü bana destek olan tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Jülide EDİRNE 'ye çok teşekkür ederim. Bu çalışmada teknik bilgi ve örneklerini temin eden ve benden yardımını esirgemeyen Sayın Dr. Mimar Alidost ERTUĞRUL' a, Sayın Dr. Mimar Refik YÜKSEK' e ayrıca Sayın Mimar Taner TAVLAŞ'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam boyunca bana devamlı yardımcı olan sevgili eşim Sayın Mimar Esra KARAKUŞ' a teşekkürü bir borç bilirim.

İstanbul, 2016

Mustafa Kahraman KARAKUŞ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ŞEKİLLER	VII
TABLolar	XII
ÖZET	XIII
ABSTRACT	XIV
GİRİŞ	1
1.KENT MOBİLYASI KAVRAMI, KENT KİMLİĞİNE KATKISI, KENT MOBİLYASININ TARİHSEL SÜRECİ VE TASARIM KRİTERLERİ	3
1.1. Kent Mobilyası Nedir ?.....	3
1.1.1. Kent Mobilyalarının Yerleştirileceği Mekanlara Göre Kategorilere Ayrılması	4
1.1.1.1. Yol Kenarları ve Yaya Yolları	4
1.1.1.2. Meydanlar ve Dinlenme Alanları.....	4
1.1.1.3. Bina Kompleksleri ve Çevreleri.....	5
1.1.1.4. Kıyılar; Plajlar ve Rıhtımlar.....	5
1.1.1.5. Parklar ve Bahçeler	5
1.1.2. Kent Mobilyalarının İşlevlerine Göre Sınıflandırılması	5
1.1.2.1. İnsan Sirkülasyonunu Olanaklı Kılan Dinamik Yapıda İletişim Alanları	16
1.1.2.2. Oturma, Dinlenme ve İhtiyaç Giderme Alanları.....	17
1.1.2.3. Kültür, Sanat ve Eğlence Alanları.....	17
1.2. Kent Kimliğinin Oluşmasında Kent Mobilyası	17
1.3. Kent Mobilyalarında Tarihsel Gelişim	19
1.4 Kent Mobilyalarında Tasarım Kriterleri	22
2. KAMUSAL ALAN VE ENGELLİLER.....	25
2.1 Kentsel Mekan Çeşitleri	25
2.1.1. Kamusal Mekanlar	25
2.1.2. Özel Mekanlar	25
2.2. Engellilerin Kamusal Alanda Yaşadıkları Sorunlar	26
2.2.1. Hareket Edememe - Ulaşamama.....	27
2.2.2. Yerini Belirleme- Konum	28
2.2.3. İletişim Problemleri.....	28
2.2.4. Kavrayış / Engellilere Alan Açmayan- Engel Olan Bireyler.....	28

2.3. Engelli ve Erişilebilirlik Çeşitleri	30
2.3.1 Engelli Çeşitleri.....	30
2.3.2. Erişilebilirlik Çeşitleri.....	30
2.4. Engelliler ve Ulaşılabilirlik	31
2.4.1. Ülkemizde Ulaşılabilirlik Mevzuatı.....	31
2.4.1.1. Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği (3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği).	32
2.4.1.2. Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik (İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik.....	32
2.4.1.3. Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği.....	32
2.4.1.4.Sığınaklarla İlgili Ek Yönetmelik	33
2.4.1.5. Otopark Yönetmeliği.....	33
2.4.1.6. Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliği	33
2.5. Ulaşılabilirlik Hakkındaki Kanunlar	33
2.6. Kamusal Alanda Ulaşılabilirlik Hakkında Ülkemizdeki Uygulamalar	34
2.7. Kamusal Alanda Ulaşılabilirlik Hakkında Ülkemizdeki Yanlış Uygulamalar	43
3.ENGELLİLER VE TASARIM	47
3.1 Tasarım Prensipleri	47
3.1.1.Adil Kullanım	47
3.1.2.Esneklik.....	47
3.1.3. Basit ve Sezgisel Kullanım	47
3.1.4.Algılanabilir Bilgi	48
3.1.5.Hata Toleransı	48
3.1.6.Düşük Fiziksel Güç Sarfı	48
3.1.7.Uygun Ölçüler.....	48
3.2.Engelliler için Kent Mobilyası Tasarımı	48
3.3. Emniyet ve Güvenlik	54
3.4.Kent Mobilyalarında Kullanılan Malzemeler	54
3.5. Ulaşılabilirlik Hakkında Ülkemizde Oluşturulmuş Standartlar ve Dünyada Uygulanmış Örnekler	55
3.5.1.Kaldırımlar	55

3.5.2. Bordür Taşı	56
3.5.3. Drenaj.....	57
3.5.4. Rampalar	58
3.5.5. Kent Mobilyaları ve Donatılar	66
3.5.5.1. Banklar	68
3.5.5.2. Masalar.....	69
3.5.5.3. Telefon Kulübeleri	69
3.5.5.4. Engelli Tuvaletleri.....	71
3.5.5.5. Çöp Kutuları.....	72
3.5.5.6. Çeşmeler.....	73
3.5.5.7. İşaret ve işaretlemeler	73
3.5.5.8. Engelli Park Yerleri.....	76
3.5.5.9. Duraklar.....	77
4.SONUÇ	78
KAYNAKLAR	80

ŞEKİLLER

Sayfa No.

Şekil 1.1. Fabrikasyon zemin kaplama örneği	6
Şekil 1.2. Oturma elemanı örneği	7
Şekil 1.3. Grup oturma elemanı örneği	7
Şekil 1.4. Bahçe aydınlatma elemanı örneği.....	8
Şekil 1.5. Yol-Tratuar Aydınlatma Elemanı Örneği	8
Şekil 1.6. Yönlendirme tabela örneği	9
Şekil 1.7. Sınır Elemanı Örneği	9
Şekil 1.8. Süs Havuzu Örneği	10
Şekil 1.9. Çeşme Örneği	10
Şekil 10. Çeşme Örneği	11
Şekil 1.11. Gölgeleştirme Elemanı Örneği.....	11
Şekil 1.12. Gölgeleştirme Elemanı Örneği.....	12
Şekil 1.13. Otobüs Durağı örneği	12
Şekil 1.14. Piknik Masası Örneği	13
Şekil 1.15. Yangın Musluğu Örneği	13
Şekil 1.16. Satış Noktası Örneği.....	14
Şekil 1.17. Satış Noktası Örneği.....	14
Şekil 1.18. Dünya tarihinde bilinen ilk kent mobilyası örneği	20
Şekil 2.1. Kentsel Mekan Türlerini Anlatır Grafik (Göncü N.2007).....	25
Şekil 2.2. Engel çeşitlerinin ve sebeplerinin anlatıldığı şekil.	29
Şekil 2.3. . İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yapmış olduğu "İşitilebilir ve kabartmalı tüm yaya geçişlerini düzenleyen EYS sistemi.	35
Şekil 2.4. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yapmış olduğu "İşitilebilir ve kabartmalı tüm yaya geçişlerini düzenleyen EYS sistemi.	35
Şekil 2.5 İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin uygulamış olduğu görme engelli bireylerin buldukları yolda rahat hareket edebilmeleri için kullandıkları kabartmalı hissedilebilir yüzey (klavuz taşı) uygulaması simülasyonu çalışması	36

Şekil 2.6. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin uygulamış olduğu görme engelli bireylerin buldukları yolda rahat hareket edebilmeleri için kullandıkları kabartmalı hissedilebilir yüzey (klavuz taşı) uygulaması simülasyonu çalışması	36
Şekil 2.7. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin uygulamış olduğu görme engelli bireylerin buldukları yolda rahat hareket edebilmeleri için kullandıkları kabartmalı hissedilebilir yüzey (klavuz taşı) uygulaması simülasyonu çalışması.	37
Şekil 2.8. Manisa'da kaldırım rampa uygulaması	37
Şekil 2.9 İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin uygulamış olduğu kaldırım rampa çalışması (Topkapı Shell Akaryakıt İstasyonu Önü)	38
Şekil 2.10. . İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Beylikdüzü Metrobüs istasyonunda uygulamış olduğu engelli rampası çalışması	38
Şekil 2.11. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin filosuna katmış olduğu engelli kullanımına uygun otobüsü	39
Şekil 2.12. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin filosuna katmış olduğu engelli kullanımına uygun otobüsü	39
Şekil 2.13. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin uygulamış olduğu engelli kullanımına uygun "şehir tuvaleti" projesi	40
Şekil 2.14. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Kozyatağı Metro İstasyonu'nda uygulamış olduğu engelliler için hissedilebilir yüzey ve asansör çalışması.	40
Şekil 2.15. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin yapmakta olduğu engelli rampası ve hissedilebilir yüzey çalışması- Mart 2012.....	41
Şekil 2.16. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Metro İstasyonu'nda uygulamış olduğu engelli araçları için şarj ünitesi çalışması.....	41
Şekil 2.17. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Aksaray-Havalimanı Metro Hattı İstasyonlar'nda uygulamış olduğu hissedilebilir yüzey çalışması örneği.	42
Şekil 2.18. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Aksaray-Havalimanı Metro Hattı İstasyonlar'nda uygulamış olduğu hissedilebilir yüzey çalışması örneği	42
Şekil 2.19. Bilecik'te yapılmış olan hatalı bir hissedilebilir yüzeyli kaldırım çalışması.....	43
Şekil 2.20. Yapılmış olan hatalı uygulama örneği	43
Şekil 2.21. Yapılmış olan hatalı uygulama örneği	44
Şekil 2.22. Yapılmış olan hatalı uygulama örneği	44
Şekil 2.23. Yapılmış olan hatalı uygulama örneği	45
Şekil 2.24. Yapılmış olan hatalı uygulama örneği	45
Şekil 2.25. Yapılmış olan hatalı uygulama örneği	46

Şekil 3.1. Tekerlekli sandalye kullanıcısına yönelik tasarlanmış bir oturma bankı...	49
Şekil 3.2. Tekerlekli sandalye kullanıcısına yönelik tasarlanmış bir piknik masası..	49
Şekil 3.3. Engelli / Engelsiz tüm çocukların kullanabilecekleri sosyalleşmeyi öncelleyen oyun grubu	50
Şekil 3.4. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri emniyet tedbirleri alınmış sosyalleşmeyi öncelleyen oyun elemanı	50
Şekil 3.5. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri emniyet tedbirleri alınmış sosyalleşmeyi öncelleyen oyun elemanı	51
Şekil 3.6. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri emniyet tedbirleri alınmış sosyalleşmeyi öncelleyen oyun elemanı	51
Şekil 3.7. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri emniyet tedbirleri alınmış sosyalleşmeyi öncelleyen piknik masası	52
Şekil 3.8. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri standartlarda telefon kulübesi.	52
Şekil 3.9. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri standartlara uygun w.c ünitesi	53
Şekil 3.10. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri standartlara uygun w.c ünitesi Berlin-Almanya 2016 (K.Karakuş Arşivi)	53
Şekil 3.11. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri emniyet tedbirleri alınmış sosyalleşmeyi öncelleyen salıncak uygulaması	54
Şekil 3.12. Olması gerek kaldırım kesiti. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	55
Şekil 3.13. Standartlara uygun kaldırım örneği. Berlin-Almanya 2016 (K.Karakuş Arşivi)..	56
Şekil 3.14. Yaya kaldırımı . Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	56
Şekil 3.15. Bordür Taşı. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	57
Şekil 3.16. Drenaj oluğu örneği. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart.	57
Şekil 3.17. Drenaj ızgarasındaki çubuklar arasındaki olması gereken mesafe max. 13mm . Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	58
Şekil 3.18. Kaldırım kenarına yapılacak olan rampalar 3 yöne eğimli olmalıdır. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	58
Şekil 3.19. Kaldırım kenarına yapılacak olan rampalar zorunlu hallerde tek yöne eğimli olabilir Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	59
Şekil 3.20. Kaldırım kenarlarına yapılacak olan hissedilebilir yüzey çalışmalarına örnek. Berlin-Almanya 2016 (K.Karakuş Arşivi).	59

Şekil 3.21. Kaldırım kenarına yapılacak olan rampalar zorunlu hallerde farklı tiplerde olabilir. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	60
Şekil 3.22. Kaldırım kenarına yapılacak olan rampaların yol ile birleşimde çukurlaşma olmamalıdır. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	60
Şekil 3.23. Kaldırım kenarına yapılacak olan rampaların yol ile birleşimde çukurlaşma olmamalıdır. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart.	61
Şekil 3.24. üç yöne yapılacak olan rampaların eğimini gösterir şekil. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart.	61
Şekil 3.25. hemzemin geçitlerde rampa uygulaması. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart.	62
Şekil 3.26. Işık kontrollü yaya geçişlerinde kullanılan ışıklı, sesli ve hissedilebilir kabartma yüzeyli cihaz. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart.	63
Şekil 3.27. Işık kontrolsüz yaya geçişlerinden örnek. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart.	63
Şekil 3.28. Işık kontrolsüz hemzemin yaya geçişlerinden örnek. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	64
Şekil 3.29. Işık kontrolsüz hemzemin yaya geçişlerinden örnek. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	64
Şekil 3.30. Işık kontrolsüz hemzemin yaya geçişlerinden hissedilebilir yüzey kaplama tipleri. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	65
Şekil 3.31. Işık kontrollü hemzemin yaya geçişlerinden hissedilebilir yüzey kaplama tipleri. Berlin-Almanya 2016 (K.Karakuş Arşivi).	66
Şekil 3.32. Kent Mobilyalarının yerleşim mesafelerini gösterir şekil. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart.	67
Şekil 3.33. Merdiven altında minimum mesafeleri gösterir şekil. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	67
Şekil 3.34. Oturma bankı yerleşiminin, tekerlekli sandalye kullanıcıları için ortalama ölçüsü ve görme engelliler için hissedilebilir yüzeyin nasıl uygulanması gerektiğini gösterir şekil	68
Şekil 3.35. Bankın ortalama ölçüsünü gösterir şekil. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	68
Şekil 3.36. Engelli bireyin kullanabileceği ortalama ölçülerini anlatır şekil . Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	69
Şekil 3.37. Engelli bireyin kullanabileceği telefon kulübelerinin ortalama ölçülerini anlatır şekil . Haziran 2012	70
Şekil 3.38. Engelli bireyin kullanabileceği telefon kulübelerinden bir örnek. Berlin-Almanya 2016 (K.Karakuş Arşivi).	70

Şekil 3.39. Engelli bireyin kullanabileceği şehir tuvaletinden örnek . Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	71
Şekil 3.40. Engelli bireyin kullanabileceği şehir tuvaletinin ortalama iç ölçülerini anlatır plan şeması.....	72
Şekil 3.41. Engelli bireyin de kullanabileceği çöp kutusu yükseklik ve mesafe ölçüleri.....	72
Şekil 3.42. Engelli bireyin de kullanabileceği çeşme ve lavabo yükseklik ve mesafe ölçüleri. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	73
Şekil 3.43. Engelli bireyler için kamusal alanda oluşturulmuş işaretler. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	74
Şekil 3.44. Engelli bireyler için kamusal alanda oluşturulmuş işaretlerin insan boylarına göre yerden yüksekliklerini anlatır şema. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart.....	75
Şekil 3.45. Görme engelli bireyler için kamusal alanda oluşturulmuş hissedilebilir yüzeylerin tipleri. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	75
Şekil 3.46. Bedensel engelli bireyler için otopark alanında oluşturulmuş işaretleme tipleri Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart.....	76
Şekil 3.47. Bedensel engelli bireyler için otopark bilet cihazı, Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	77
Şekil 3.48. Bedensel engelli bireyler ve yayalar için otobüs durağı, Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart	77

TABLULAR

Sayfa No

Tablo 2.1. Tük'in 2002 yılında yapmış olduğu <i>Engelli Nüfus</i> araştırması.	26
--	----

ÖZET

Bu tez çalışması kapsamında Engellilere Yönelik Kent Mobilyaları Üzerine İnceleme yapılarak ülkemizdeki ve Dünyadaki örnekler incelenerek konunun değerlendirilmesi yapılmıştır.

Tezin ilk bölümünde Kent Mobilyası Kavramı, Kent Kimliğine Katkısı, Tarihsel Süreci ve Tasarım Kriterleri incelenerek modern kent yaşamının vazgeçilmez parçaları haline dönüşen Kent Mobilyalarının tarihçesi ve günümüzde kazandığı anlam incelenmiştir.

Tezin ikinci bölümünde kent mobilyalarının konumlandığı kamusal mekânlar ve engellilerin kamusal alanda yaşadığı sorunlar araştırılarak, engellilerin yaşamını kolaylaştırmak için yapılan yasal düzenlemelerden söz edilmiş, bu konudaki uygulamalardan örnekler verilmiştir.

Üçüncü bölümde engellilerin koşulları dikkate alınarak yapılacak tasarımlarda olması gereken kriterler alt başlıklarla incelenmiştir. Ülkemizde bu konuda TSE tarafından hazırlanan TS 12576 hakkında bilgiler verilmiştir. Son bölümde ise yapılan tez çalışması ile varılan sonuçlar hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Engelliler için Tasarım, Kent Mobilyası, Kent Kimliği, Kentsel Mekanlar.

ABSTRACT

In this thesis study an inspection was carried about City Furniture Design for disable people in Turkey and All around the World after then evaluations were made.

In the first part of thesis, the city furniture concept, contribution to the urban identity, historical process of city furniture design and design criterias, the history of city furniture has been an indispenseble part of modern urban life of the city has examined.

Public places where positioning of the Street furniture and the problems that experienced in public spaces of the disabled investigated and the legislations which makes life easier the lives of disabled, examples of practices in this regard given in the second part of thesis.

In the third section, what should be made considering the conditions of persons with disabilities in the design criterias and subcriterias were examined. The standart's information on this issue has been given about our country, prepared by the TSE. (TS 12576). In the last part of the thesis evaluation of the conclusions have been made.

Key Words: Design for Diabled, City Furniture, Urban Identity, Urban Spaces.

GİRİŞ

Engel; “Bir şeyin gerçekleşmesini önleyen sebep, mâni, mahzur, müşkül, pürüz, mânia, handikap.” (Türk Dil Kurumu. 2015).

“Engelli; yaralanma ya da fiziksel veya zihinsel bir rahatsızlık nedeniyle bazı hareketleri, duyuları veya işlevleri kısıtlanan (kişi). Engeller doğuştan gelebilir veya sonradan geçirilen hastalıklar veya kazalar sonucu ortaya çıkabilir. Dünya Sağlık Örgütü'nün İşlevsellik, Yeti yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırmasına göre engelli olma hâli için yeti yitimi terimi kullanılır. Engelliler; vücudun duyuşal, işlevsel, zihinsel ve ruhsal farklılıkları öne sürülerek; toplumsal veya yönetimsel tutum ve tercihler sonucu, yaşamın birçok alanında kısıtlama ve engellerle karşılaşabilirler”(Wikipedia. 2015).

Türkçede yeti kaybını ifade etmek için sakat, çürük, özürlü ve malul gibi çeşitli sözcükler kullanılmaktadır. Bunların bir kısmı engelli bireyler tarafından incitici bulunsa da zaman zaman resmî yayınlarda dahi yer almaktadır. Örneğin askere elverişli olmama durumunu ifade etmekte kullanılan “çürük” sözcüğüne çeşitli askerî evraklarda rastlanmaktadır. Türkiye'de özürlü sözcüğünün resmî kullanımını çıkartılan bir yasa ile iptal edilmiştir

3 Mayıs 2013 tarihli resmi gazete uyarınca, daha önceki bazı resmi tanımlarda geçen ; özürlü, sakat veya çürük (askere uygun değildir) gibi ibareler yerine engelli ibaresinin kullanılması kanuna bağlanmıştır (Resmi Gazete, 2015).

Genel olarak incelendiğinde 3 başlıkta engellilik durumu söz konusudur. Vücudun bütünselliği anlamındaki bir engelin doğrudan ve dolaylı olarak birçok farklı şekillerde bireye engeller oluşturduğu gözlemlenmektedir. Bunlar;

Fizyolojik engel:

Bireyin, doğuştan ya da sonradan geçirdiği hastalık veya kaza sebebiyle vücut içerisinde yer alan önemli organların fonksiyon zayıflığı nedeniyle ortaya çıkan rahatsızlık durumunda, kişi fizyolojik olarak engelli kabul edilmektedir. Solunum bozuklukları, organ yetmezlikleri vb. gibi örnekler verilebilir.

Zihinsel:

Bireyin doğuştan ya da sonradan işitme, görme engelli ya da daha geniş anlamda beyni ilgilendiren algılama ve algıladığını doğru yorumlayamama durumu,

zihinsel engellilik kategorisi içine girer. Bunlar öğrenme bozuklukları, dikkat yetersizlikleri ve eksiklikleri, görme sorunları (yetersiz görme), duyma bozuklukları (sağırılık), psikiyatrik rahatsızlıklar, sosyal bozukluklar örnek gösterilebilir.

Fiziksel engel:

Genel anlamda vücudun yaşam fonksiyonlarını fazla etkilemeyen el, ayak gibi uzuv kaybı veya bu organların felci gibi durumlarda, fiziki hareket serbestliğinin kısıtlandığı hallerin genel olarak adlandırılmış durumuna fiziksel engel denmektedir(Wikipedia,2015)

Türkiye İstatistik Enstitüsü'nün 2002 yılında yaptırmış olduğu araştırmaya göre ülke nüfusumuzun %12'si engelli bireylerden oluşmaktadır. Bu oran, engelli bireylerin nüfus oranının genel nüfus oranı içerisinde önemli bir payı olduğunu göstermektedir. Bu oranlara göre günlük yaşantımızda kamusal alanlarda çok sayıda engelli birey ile karşılaşmamamızın nedeni engelli bireylerin mevcut olmaması değil, bu kişilerin kamusal alanlarda (sokaklarda, caddelerde, otobüslerde) yardım almadan hareket edebilmelerinin olanaksız oluşudur. (Dünya Engelliler Vakfı, 2015)

Dünyada ve ülkemizde engelli bireylerin hayat standartları çeşitli kanunlar ve yönetmeliklerce belirlenmiştir. Bunlardan en önemlisi 2008 yılında yayınlanan ve ülkemizde de kabul edilen toplam 50 maddeden oluşan Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesidir(Türkiye Sağırklar Federasyonu,2015). Bu sözleşme 27.05.2009 tarihli bakanlar kurulunun aldığı kararla yasalaşarak resmi gazetede yayınlanmıştır (Resmi Gazete, 2015).

Yukarıda bahsedilen konular bağlamında Kent mobilyaları insanın ve kentin fiziksel yapısı ile ilişkilendirilerek yorumlanmalı, ayrıca tasarım ilkelerine bağlı kalınarak üretilmelidir. Mekanı kullanacak insanların sosyal yönleri, bölgenin sosyolojik yapısı, fiziksel durumları ve ölçüleri araştırılmalı ve ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda tasarım çalışmaları gerçekleştirilmelidir.

Bu çalışma da, günümüzde kentin kimlik kazanmasında ve bir bütün olarak algılanmasında etkin rol oynayan kent mobilyalarının, çıkarılan yasalar ve ihtiyaçlarla engelli bireyler için nasıl yorumlandığı araştırılmış ve bu bağlamda engelli kent mobilyalarının kentsel mekanlardaki durumu incelenmiştir.

1.KENT MOBİLYASI KAVRAMI, KENT KİMLİĞİNE KATKISI, TARİHSEL SÜRECİ ve TASARIM KRİTERLERİ

1.1Kent Mobilyası Nedir?

Günlük yaşantımızı sürdürdüğümüz çevrede (sokak, cadde, yol ve meydanlar ile rekreasyon alanlarında yani kamusal mekanlarda) kullanılan konforun ve çevre kalitesinin göstergesi durumundaki oturma, aydınlatma, iletişim, danışma, açık veya kapalı yeme içme fonksiyonu, oyun ve spor gibi temel fonksiyonları sağlayan, bireylerin yaşamı kolaylaştıran kentsel donatı elemanlarına ‘Kent Mobilyası’ denmektedir.(Sancak A. 2009: VIII)

Kente ait tüm kamusal mekanlarda bulunan, kullanıcı kitlesinin farklı sosyal gruplardan meydana geldiği, çok çeşitli olan ve açık alanda çeşitli fonksiyonlara yönelik donatılar ve yapılar kent mobilyası olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamaya göre bir binanın hem içindeki ve hem de çevresindeki açık alanlarda yer alan hizmet elemanları da kent mobilyası kavramı içinde yer alabilir. Kamu binalarının içinde ve dışındaki bekleme alanlarındaki oturma elemanları, cami avlusundaki çeşme ya da genel kullanıma açık bir binanın avlusundaki benzer elemanlar kent mobilyası kapsamına girmektedir (Dostoğlu ve Şahin 2007)

Herhangi bir peyzaj alanında ya da kent mekanında kullanıcılarının konfor bilgi dolaşım kontrolü, koruma, eğlenme gibi işlevlerine cevap verecek biçimde yerleştirilmiş elemanlar “Kent Mobilyası” olarak sınıflandırılmaktadır. (Feyizoğlu, 2008:2)

Kent mobilyaları herhangi bir peyzaj alanında ya da kamusal mekanda kullanıcıların başta dinlenme olmak üzere konfor, bilgi, ulaşım, korunma, eğlenme, gibi işlevlerine cevap verecek biçimde yerleştirilmiş donatılar olarak tanımlanabilir. (Yıldızcı A.2001:29).

İnsanlık doğuştan itibaren yaşadığı çevreyi düzenleme çabası içine girmiş köyler kasabalar ve kentler oluşmuştur. Oluşturulan bu yapay çevre içindeki kamusal mekanlarda, insanların basit gereksinimlerini karşılayan ögeler olarak kent mobilyaları yer almıştır. (Yıldızcı A.2001:29). İlk yerleşim alanları oluşmaya

başladığından günümüze kadar dünyada kent mobilyası ile alakalı örneklerde görülmeye başlamıştır. Kent mobilyası terimi ise literatüre 1950'li yıllarda girmiştir ve İngiltere'de ortaya çıkmıştır. (Feyizoğlu, 2008 : 2)

1.1.1 Kent Mobilyalarının Yerleştirileceği Mekanlara Göre Kategorilere Ayrılması.

Kent Mobilyalarını yerleştirileceği mekanlara göre 5 ana başlık altında toplayabiliriz.

- a) Yol Kenarları ve yaya yolları ,
- b) Meydanlar ve Dinlenme Alanları : Tarihi Bölgeler, Yeni Bölgeler,
- c) Bina Kompleksleri ve çevreleri: Tarihi binaların çevreleri, yeni binaların çevreleri,
- d) Kıyılar: Plajlar ve rıhtımlar,
- e) Parklar ve bahçeler: Tarihi bahçeler ve parklar,

1.1.1.1. Yol Kenarları ve Yaya Yolları.

Yol kenarları araç ya da yaya geçişlerine olanak verirler ve insanların gidecekleri yönü bulmalarında, bir tür kılavuz görevi görürler. Tramvay durakları, metro istasyonları, gibi insanların yoğun kullandığı noktalar, yönlendirme elemanları, turizm bilgilendirme, trafik bilgilendirme, acil durum bilgilendirme, acil kaçış yön, vb., doğal kıyılar, boğazlar, göller ve çevreleri, köprüler vb. bu kapsam içine girebilir. (Bayazıt N.2001)

1.1.1.2. Meydanlar ve Dinlenme Alanları: Tarihi Bölgeler, Yeni Bölgeler.

Meydanlar ve dinlenme alanları (parklar vb. gibi) hareketin durduğu mekanlardır. Buralarda oturur, oynar, dinlenilir. Sembolik anlatımlı köşeler, abideler, heykeller, bekleme alanları, temizlenme çevresi sağlayan özel kısımlar ve eğitici alanlar, normal aydınlatılmış alanlar ve özel aydınlatma gerekli alanlar, tarihi çevre içindeki özel alanlar, kentin kimliğini sağlayan özel sembolik alanlardır. İnsanlara zaman kavramını saatleri ile veren belirli alanlar, küçük yeşillikli meydanlar ve iç avlular bu kapsam içinde sayılabilir. (Bayazıt N.2001)

1.1.1.3. Bina Kompleksleri ve Çevreleri: Tarihi Binalar, Yeni Binalar

Çağdaş yaşamda bina kompleksleri, iş merkezleri, alışveriş merkezleri ve yeme içme mekanları, kent merkezleri, kültür ve sanat merkezleri ve konut bölgeleri kent mobilyalarının en çok kullanıldığı alanlar arasına girer. Kent içinde bilgilendirme alanları (reklam ve ilan), iletişim alanları ve birçok yapıdan oluşan bina grupları ve bu binaları birbirlerine bağlayan meydanlar, platformlar yine kent mobilyası kullanılan alanlardır.

Tarihi çevre ve meydanlarda, insanların boş zamanlarını değerlendirdikleri mekanlarda mobilyaların, kentin ve çevrenin kimliği ile uyum içerisinde olması gerekir. Eski bir bölgeye onunla hiç uyum sağlamayan yeni tasarımlar ve renkler yerleştirilmesi, yalnız görsel bir kirlilik yaratmakla kalmaz, aynı zamanda tarihi bölgenin kimliğini de zedeler. (Bayazıt N.2001)

1.1.1.4. Kıyılar: Plajlar ve Rıhtımlar

Banklar, çiçeklikler, deniz kenarı kahveleri, trafik yaya yolu ayırıcıları, bilgilendirme panoları, balıkçılar ve amatör balıkçılar için kent mobilyaları vb. kıyıları süsleyecek kent mobilyalarıdır. Birbiriyle bütünleşen mekanlarda kent mobilyalarını bir arada bir bütün olarak ele alma zorunluluğu doğar. (Bayazıt N.2001)

1.1.1.5. Parklar ve bahçeler: Tarihi bahçeler ve parklar, Yeni bahçeler ve parklar.

Kentin nefes aldığı yeşil alanlar ve kent içi yeşillikler bu kapsam içine girer. Boş zaman ve dinlenme amacıyla kullanılan bu mekanlar kentin imajını da etkilemektedir. Çocuk oyun alanları, rekreasyon alanları, gezinti alanları, dinlenme ve sergileme alanları , havuzlar, su oyunları ve doğal görünüm kazandırılmış özel alanlar, kayalıklar, koruluklar, göletler, çiçeklikli alanlar bu kapsam içine girmektedir. (Bayazıt N.2001)

1.1.2 Kent Mobilyalarının İşlevlerine Göre Sınıflandırılması.

Kent mobilyaları kent yaşamını daha keyifli hale getiren araçlardır. Kentin kimliğini yansıtan donatı elemanıdır. İçinde buldukları ortama uyumları çok önemlidir. Kent mobilyasının işlevselliğinin yanında, içinde bulunduğu ortamın karakterini yansıtmaması hem ürünü, hem de mekanı daha fazla ön plana çıkarır.

Uyumsuzluk hem mekana, hem de objeye görsel ve algısal zararlar verir. Uyum tek bir obje ile meydana gelmez. Objeler bütünü ile meydana gelmektedir. Bu sebeple kent mobilyası dediğimiz zaman içerisinde çokça başlık açabiliriz.

- 1) Sınırlandırıcılar (caydırıcılar, sınırlayıcılar, yaya bariyerleri, trafik bariyerleri v.b.)
- 2) Oturma birimleri (Banklar, sandalyeler, grup oturma elemanları)
- 3) Satış birimleri (Kiosklar, sergileme birimleri, büfeler, vb.)
- 4) Aydınlatma elemanları (Yol ve alan aydınlatıcılar)
- 5) Zemin kaplamaları (Beton, taş, ahşap, asfalt, tuğla vb.)
- 6) Üst örtü öğeleri (Duraklar, gölgelikler, pergolalar)
- 7) İşaret ve bilgi levhaları (Yönlendiriciler, yer belirleyiciler, bilgi iletişim panoları)
- 8) Sanatsal objeler (Heykeller)
- 9) Su ögesi (Süs havuzları, çeşmeler, tulumbalar, kanallar, yangın musluğu, vb.)
- 10) Diğer öğeler (Bayrak direkleri, çöp kutuları, posta kutuları, umumi tuvaletler, bilet otomatları , saatler, kaldırımlar) (Yıldızcı A. 2001)

Şekil 1.1. Fabrikasyon zemin kaplaması örneği (www.afsaroglu.com)

Şekil 1.2. Oturma elemanı örneği (www.iston.com.tr)

Şekil 1.3. Grup oturma elemanı örneği (www.iston.com.tr)

Şekil 1.4. Bahçe aydınlatma elemanı örneği (www.eymenpeyzaj.com)

Şekil 1.5. Yol-Tretuar aydınlatma elemanı örneği (www.bayrak-diregi.org)

Şekil 1.6. Yönlendirme tabelası örneği (www.ozgurletrafik.com.tr)

Şekil 1.7. Sınır Elemanı örneği (www.sinirelemani.com)

Şekil 1.8. Süs havuzu örneği (www.worldhavuz.com)

Şekil 1.9. Çeşme örneği (www.bahceheykelleri.com)

Şekil 1.10. Çeşme Örneği (www.sehirmobilyasi.com)

Şekil 1.11. Gölgeleme elemanı örneği (www.fabricart.com.tr)

Şekil 1.12. Gölgeleme elemanı örneği (www.gedikyapi.com)

Şekil 1.13. Otobüs durağı örneği (www.clearchannel.com.tr)

Şekil 1.14. Piknik Masası örneği (www.iston.com.tr)

Şekil 1.15. Yangın musluğu örneği (<https://pixabay.com/tr/yangin-musluğu-sokak-hidrant-270064/>)

Şekil 1.16. Satış noktası örneği (www.iston.com.tr)

Şekil 1.17. Satış noktası örneği (www.iston.com.tr)

Kent mobilyası kavramını ele aldığımızda bir başka husus ise bu ürünlerin üretim metodlarına göre sınıflandırılması olacaktır.

Şatır (2001)'a göre kent mobilyaları genel olarak iki şekilde üretilirler. Birincisi kullanılacakları yerde yerine özel şekilde üretilirler, ikincisi fabrikalarda üretilip taşınarak kullanılacakları yere montajlanırlar. Bu ikinci gruptakiler gerektiğinde demonte edilebilir ve başka bir yere taşınıp yeniden montajlanabilirler

Hangi malzemedен yapılmış olduklarının önemi olmaksızın, seri üretim gerektirmeyen ve kent içi düzenlemede bir kereye mahsus ya da üretimi az sayıda olan, zemin malzemesi ile bütünleşmiş, yerinde inşa edilerek üretilmiş kent donatıları, endüstri ürünleri tasarımı dışında kalırlar. Sökülüp tekrar montajlamayan bu kent donatıları en yaygın olarak, zemin döşeme malzemesi ile birlikte zemindeki projelendirmeye göre form alırlar. Bunların dışında kalan aşağıdaki listedeki bütün öğeler endüstri ürünleri tasarım konusu kapsamındadır ve *kent mobilyaları* olarak adlandırılırlar. Kentlerin, bina kompleksleri ve yoğun trafik akışı dışında kalan tüm alanları, kentlinin doğrudan kullanım alanlarıdır.

Yerine ve durumuna göre farklı kent mobilyala tiplerini içine alan kentsel alanlar ise;

- Alış-veriş alanları.
- Oturma alanları
- Tarihi gezinti alanları
- Sanat objesi alanı
- Bilgi alma alanları
- Giriş alanları (metro, fuar, özel mekan, vb.)
- Açık mekan sergileme alanları
- Çeşitli aktiviteler düzenlemeye hazır alanlar.
- Oyun alanları, çocuk oyun alanları
- Geçiş alanları, kaldırımlar, geçitler
- Bekleme alanları
- Bitkilendirme ve çiçeklendirme alanları olarak sınıflandırılırlar

Şatır (2001)'a göre kent alanlarını daha genel olacak şekilde sınıflandırırsak;

- A. İnsan sirkülasyonunu olanaklı kılan dinamik yapıda iletişim alanları
- B. Oturma, dinlenme ve ihtiyaç giderme alanları
- C. Kültür ve sanat ve eğlence alanları olarak ele alabiliriz.

Yine Şatır (2001)'a göre bu alanların hemen hepsinde bulunması gereken bazı kent mobilyaları vardır. Oturma elemanları, döşeme kaplamaları, çöp kovaları, çiçeklikler, hemen her grupta kullanılıp değerlendirilebilir.

1.1.2.1 İnsan sirkülasyonunu olanaklı kılan dinamik yapıda iletişim alanları:

- Yaşlı ve engelliler için rampalar, döşeme yarı mamul malzemeleri vb.
- Bekleme alanlarında halkı hava koşullarından koruyucu ve bekleme yerini belirleyici duraklar.
- Trafik için gerekli standartlara sahip trafik lambaları, projektörler.
- Park, bahçe, gezinti alanları ve ara sokak aydınlatmaları ile çok özel konumlu yaya yolları için aydınlatma araçları, merdiven basamakları, havuz aydınlatma araçları, ışıklı bariyerler.
- Özel yönlendirme alanları için yön panoları.
- Bisiklet parkları
- Ayrıca toplumun genel sağlığını ve yaşamını koruyucu özel bilgilendirme panoları.
- Turizm reklam vb. konular için bilgilendirme ve reklam ilan panoları.
- Gezinti ve koşu alanlarındaki belirleyici ve uyarıcı mesafe işaretleri. Girilmemesi gerekli vb. tehlikeli alanlar için bariyerler (ışıklı bariyerler)
- Zemin kaplamaları, kaldırım taşları, bahçe ve park çitleri, rögar kapakları,
- Kent halkının zaman ayarını ve kavramını geliştirici meydan saatleri, termometre, barometre, vb. ölçme araçları.
- Tarihi yörelerin ve özelleştirilmiş açık mekanların özel aydınlatma armatürleri, kent akustiği için ses verme cihazları.
- Bina kompleksleri için kent mobilyaları (yönlendirme panoları, çöp kutuları, enformasyon panoları, danışma standartları, vb.)

- Açık mekan gölgelikleri , üstü örtülü gezinti ve oturma yerleri. Bayrak, flama, özel gün panoları
- Telefon ve benzeri iletişim araçları, telefon kabinleri.
- Trafik akışı için işaret levhaları

1.1.2.2.Oturma,Dinlenme ve İhtiyaç Giderme Alanları

- Yön ve bilgilendirme panoları.
- Seri üretimle çoğaltılabilen oturma heykelleri.
- Zemin kaplamaları, bariyerler.
- Çevre temizliğini sağlayıcı çöp kovaları, çöp konteynerleri, çöp arabaları.
- Konut çevresi, kültür-rekreasyon, dinlenme, bekleme, oyun, vb. her türlü alan için açık mekan oturma üniteleri, banklar, sandalyeler, masalar, vb.
- Su ihtiyacını karşılayacak sebiller ve yangın muslukları, havuzlar, vb.
- Yiyecek, içecek vb. ihtiyaçları giderici büfeler.
- Açık mekan gölgelikler, çatı örtüleri.
- Tuvalet kabinleri, telefon kabinleri.

1.1.2.3.Kültür, Sanat ve Eğlence Alanları

- Açık mekan gölgelikleri.
- Çocuk oyun alanlarındaki eğlendirici, oyunsal kullanım nesnelere
- Yön ve bilgilendirme panoları.
- Yeşillendirme, çiçeklendirme nesnelere
- Açık mekan sergileme üniteleri; vitrinler, panolar, enstelasyon üniteleri vb. (Şatır S. 2001)

şekilde sınıflandırma yapmak mümkün olacaktır.

1.2. Kent Kimliğinin Oluşumunda Kent Mobilyası.

Aksu (2013)'ya göre kent, mekânların oluşturduğu bir bütündür. Mekân ölçeğinde başlayan tasarım çalışmaları planlama aşamasında kent içinde aktivite çeşitliliği oluşturmaktadır. Mekânı donatma kavramı ile başlayan tasarım süreci kent ölçeğinde kentsel alanların yayılmasını sağlamaktadır. Donatı elamanları için gerekli

bir takım tasarım ölçütleri vardır. Bunlar doğru ve uygun olarak kullanıldığında kent konforunu ve yaşam kalitesini artırıcı tasarımlar ortaya çıkmaktadır.

Kentlerin kimliğinin önemli bir ögesi olan kentsel donatı elemanları (kent mobilyaları), sosyal ve kültürel özellikler ile doğal faktörler sonucunda tasarlanmaktadır. Kentlerde görsel çevrenin daha kaliteli olması ve daha yaşanabilir alanlar oluşturulmasında peyzaj tasarımcıları bitkilerden yararlandıkları gibi, kentsel donatı elemanlarından (kent mobilyaları) da faydalanmaktadırlar. Estetik algılar kişiden kişiye farklılık arz etmekle beraber farklı kültürlerin harmanlanması, kent kimliğinin bir parçası olan yapay elemanların şekillenmesinde rol oynar.

Kenti yaşanabilir bir alan haline getiren kentsel donatı elemanlarının her biri hem kullanıcılar ve hem de kent açısından farklı bir anlama ve öneme sahiptir. Kullanıcılar tarafından bakıldığında bu elemanlar, kullanıcıların kentle kurdukları görsel ve fiziksel iletişimin öncelikle kentsel donatı elemanları vasıtasıyla olması sebebiyledir. Kent açısından ise bu elemanlar buldukları çevreyi oraya has kılan, belirleyen ve özelleştiren özellikleri nedeniyle önemlidir. Belirli bir düzen içinde ele alınan, buldukları çevre ile bütünleşmiş, şehirlerin önemli bir bir ögesi haline gelmiş kentsel donatı elemanları (kent mobilyaları) birbirleri ile kurdukları ortak dil aracılığı ile bir kentin kimliğinin oluşmasına katkı sağlayan en önemli öğelerin başında gelmektedir. Bu sebeple kentsel donatı elemanlarının (kent mobilyalarının) birer tasarım ürünü olarak irdelenmesini sağlayacak, birbirleri ve yerleştirildikleri kentsel mekanlar ile doğru iletişim kurmalarını sağlayacak bazı yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır (Aksu Ö. 2013).

Sancak (2009) 'a göre kent kimliği; kültürel, duygusal ve kullanım değerleri ile özgün olma durumudur. Ayrıca kent kimliği, kentin sahip olduğu ekonomik sosyolojik, coğrafi, mimari, kültürel, sanatsal özellikleridir. En önemlisi ise, kent kimliğini, kentin tarihsel yönü olmayınca bir anlam kazanmayacağıdır. Kent kimliğinde önemli olan değerleri kısaca sıralarsak,

- Tarihi birikim,
- Kolektif anıları yaşatma,
- Yapı ve çevre uyumunu yansıtma,

- Yerleşim formunu belirtmesi; sokak-yapı düzeni, donatı elemanları gibi,
- Estetik değerlere sahip olma ve fiziksel öğelerde uyum, doluluk-boşluk, oranlar, ölçek, malzeme, doku, sembolleşmiş nostaljik biçimler,
- Mekansal değeri; yapıların süreklilik sağlaması ve mekan bütünlüğü oluşturması,
- Kullanım değeri; değişen gereksinimlere uyum sağlama,
- Özgünlük değeri; günümüzde örnek olma,
- Dayanım değerleri; kullanılan malzemeye bağlı olarak dayanımları ve günümüze kadar gelmeleri,
- Sürekliliği sağlama; tek yapıdan çok, yapı gruplarının birarada oluşumuyla imaj sürekliliğini sağlama,
- Günümüz çevrelerinde farklılık, çeşitlilik yaratma ve bundan dolayı etkili öğe veya eleman olma gibi tarihi çevrelerin oluşumu ve sürekliliğinde önemli olan mimari değerlerdir. (Sancak A. 2009).

Kent kimliğinin etkileyen bir diğer faktör de fiziksel çevredir. Fiziksel çevrenin oluşumunda kültürel değerler, topografya, farklılaşan yaşam biçimi ve yaşam biçimlerine göre ortaya çıkan yapılaşma, önemli sebepler olarak sayılabilir. Sosyokültürel boyutun kendine özgü biçimsel karakteri fiziksel çevreye anlam kazandıracak mekan kimliğini yaratır. Çevresel ve mekansal biçimlenmeye katkısı olan yardımcı öğeler kimlik oluşumunda tamamlayıcı rol oynar” (Sancak A. 2009).

1.3. Kent Mobilyalarında Tarihsel Gelişim.

İnsanların ilk yerleşime başladıkları günden itibaren kent mobilyası örnekleri de görülmeye başlamıştır. Kentler oluşmaya başladıktan sonra, kent sakinlerinin ortak kullandıkları nesnelere meydana çıkmıştır. Bunlardan en önemlileri çeşmelerdir. Antik kentlerde yer alan fiskiyeler, havuzlar, heykeller, doğal zemin kaplama bunlara örnek verilebilir.

Tarihte bilinen ilk kent mobilyaları, Antik Roma Dönemi’ne ait mil taşları, at olukları ve bağlama kazıklarıdır. İlk dönemlerde genellikle ulaşım ile konuyla paralel bir şekilde ortaya çıkan kent mobilyaları, teknolojinin gelişmesi, kent

nüfusunun sürekli artması ve artan nüfusun kontrol edilmesine duyulan ihtiyaçla beraber çeşitlilik arz etmeye başlar. Yapıların ve yolların güvenliği için araç ve yaya yolları farklı tiplerde sınır elemanlarıyla birbirinden ayrılır, özellikle kalabalık alanların, meydanların konfor seviyesini arttırmak için oturma birimleri, gölgelikler, çeşmeler, havuzlar gibi pek çok farklı birimin tasarımı gündeme gelir. (Keskin, 2008)

Şekil 1.18. Dünya tarihte bilinen ilk kent mobilyası örneği olan, tarihi Roma Forumu'ndaki Golden Milestone (www.arkitera.com)

Toplu halde yaşamının ilk evrelerinde insanlar tarımla ve hayvancılıkla uğraşırlardı. Bu iş kolları dışında herhangi bir çalışma alanları bulunmamaktaydı. Toplumlar geliştikçe farklı meslek türleri ve sınıflar ortaya çıkmaya başladı. Toplumsal sınıfların ortaya çıkması da beraberinde sarayları, tiyatroları, tapınakları, plazaları vb. gibi ilk kentsel yapı türlerini meydana çıkarmıştır. (Sakal A. 2007:1)

Sanayi devrimi sonrasında dünyada kamusal alan kavramı ortaya çıkmaya başlamış, meydanlar, parklar, göletler, caddeler önem kazanmaya başlamıştır. Teknoloji geliştikçe yeni hizmet alanları ortaya çıkmıştır. Bu hizmet alanlarından biri de “kent mobilyası” kavramı olarak ortaya çıkmıştır.

“İlk başta İngiltere’de sonrasında Amerika ve Avrupa’da yaygın olarak kullanılmaya başlanılan kent mobilyalarının endüstriyel ürün kategorisine giren ilk

örneği, İngiltere’de Sokak aydınlatma elemanı olarak ortaya çıkan gaz lambalarıdır. Elektriđin günlük hayatta yaygın olarak kullanılmaya başlanması ile birlikte gaz lambalarının yerini elektrikli lambalar almıştır. 1850-1900’lü yıllarda kentlerin düzeni değişmeye başlamıştır. Motorlu taşıtların kullanılmaya başlanmasıyla yeni yol düzenlemelerini ortaya çıkmıştır. Yollar genişletilmiş, zemin kaplamaları araçlara göre geliştirilip çeşitlendirilmiştir. Motorlu taşıtlar kent içinde yaygın olarak kullanılmaya başlanınca trafik düzenleme işaretlerini kentlere yerini almaya başlamıştır.

1884 yılında Amerika’da şehirlerarası ilk telefon hattı kullanılmıştır. Telefon hattının ilk defa kullanımı telefon kabinlerini şehirlerimize eklemiştir. Bugün ise gelişen teknoloji, önce araç sonra da cep telefonlarını hayatımızın bir parçası haline getirmiş, telefon kabinlerinin ise önemini azaltmış hatta kaybolmasına sebep olmuştur. Gelişen teknoloji yeni ürünleri, değişen ekonomik yapı ise yeni üretici-tüketici ilişkilerini yaratmış ve kentler; reklâm amaçlı kullanılan panolar, tabelalar, satış kulübeleri ile tanışmıştır.

Sokakların ve meydanların önemini yitirip araç yolu haline geldiğinin fark edilmesi üzerine kentlerin en çok kullanılan bölgelerine yayalaştırılmış caddeler oluşturulmuş, bu alanların, ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte kent mobilyaları ile donatılmasını sağlamıştır” (Göncü, 2007:23-24)

“Kentlerin gelişmesine tasarım kavramı girdikçe, kentler planlanır oldukça, bu çevrelerin bezenmesi gündeme gelmiş, bu bezemede bitki örtüsü, kaplama malzemesi, su ve sanat yapılarının yanısıra kentsel mobilya da önemli rol oynamaya başlamıştır.

Şehir mobilyasının gelişimini etkileyen tarihsel nedenleri ;

- Demografik hareketler
- Yaşam biçimindeki değişimler
- Sosyal ve kültürel gelişmeler
- Teknoloji
- Yönetmel kararlar ve planlamalar

- Ekonomi olarak ele alabiliriz.” (Eyüp. 2003:13-14)

Sonuç olarak; gelişen teknolojiler ve yaşam standartlarımızın yükselmesi, karşımıza yeni ihtiyaçlar olarak çıkmaktadır. Yeni ihtiyaçlar, yeni tasarımları, yeni tasarımlar ise yeni endüstri kollarının ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır.

1.4. Kent Mobilyasında Tasarım Kriterleri.

“Kent mobilyaları; çeşitli özellikler ve ergonomi açısından belirli standartlara sahip olmalı, tasarımlarda ölçü, biçim, çizgi, doku ve renk gibi özellikler dikkate irdelenmeli, mümkün olduğu kadar özgün tasarımlara sahip olmalıdırlar. Kent mobilyalarında prototip ve standardizasyon uygulaması yerine, kullanılacakları mekanların özellik ve işlevleri dikkate alınarak özgün tasarımlar yapılmalıdır.

Mekân çalışmalarının nitelikli bir hale bürünmesi için ölçü, biçim, renk ve doku gibi tasarım öğelerinin vurgulanması ve kişilerin içgüdülerine, alışkanlıklarına ve tepkilerine karşılık verecek şekilde düşünülmesi gerekmektedir. Böylece mekân, sürekli kullanılabilir hale gelecektir.

Kent mobilyaları tasarımını farklı kılabilecek ve kullanıcıların beğenisini kazanabilecek kriterler ise; ölçü oran dengesi, renk uyumu, bakımlı ve temiz olma, işlevsel uygunluk, modern olma malzeme uyumu, yeni olma, tarihi nitelikte olma, tarihe atıf yapılması, gösterişli ve özgün olma, konumu ve çevresi ile uyumlu olması, olma, çevre ile karşıt olma, simgesel ve anıtsal olma, görsel estetik oluşturma olarak sıralanmıştır. (AKSU Ö. 2012).”

Kent mobilyalarına ait tasarım ilkelerini biraz daha detaylandırarak olursak;

“İşlevsellik : Bir bütünün her bir parçasının kendine düşen görevi yerine getirmesi ve kendi üstündeki sistemin görevini yapmasına ve böylece bütünün işlemesine yardımcı olmasıdır.

Bakım: Kent mobilyalarının bakımı da hem kullanıma özendirme hem de vandalistik eylemleri engelleme açısından önem taşımaktadır. Çünkü bakımsız, eski ve pis görünümlü bir eleman vandalistik eylemler için kişileri daha fazla cesaretlendirdiği,

böyle bir elemanın kullanımının tercih edilmediği görülmektedir. Bu bakımdan kent mobilyalarının tamamında, estetik ve işlevsel görünüme sahip olacak şekilde, belli aralıklarla bakım çalışmaları yapılmalıdır.

Güvenlik: Çok geniş ve farklı yaş gurupları tarafından açık kamusal alanlarda kullanılan elamanların, ürün kullanım süreci boyunca çevreye herhangi bir zarar vermemesine ve kötü kullanımlara (Vandalizm) karşı malzeme seçimi, formun ölçütleri, kullanım kolaylığı gibi özellikler bakımından donatılması gerekir.

Estetik Olma: Kent mobilyası tasarımında estetik yaklaşım çok önemlidir. Kent içinde kullanılabilir bir güzel sanatlar örneği olarak sanat ve teknik bilginin birlikteliği uyum içinde sergilenmelidir. Bireyler tarafından kolayca algılanmalarının sağlanması için görsel algılama ilkeleri doğrultusunda tasarlanmalıdırlar. İşlevsel oldukları kadar

Kalite ve Dayanıklılık: Kalite; kullanıcıların isteklerinin karşılanmasına yönelik, kent mobilyaları üreten, kullanımın, bakımın ve yaşanabilirliğini sağlayan tüm organizasyonların, kendi içlerinde ya da aralarında kalitenin oluşturulması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi yolundaki faaliyetlerini düzenleyen, bu faaliyetlerin kentsel ekonomiye maliyetinin en ekonomik düzeyde oluşmasını sağlayan ve sonuçta bu çabaların kullanıcıların bugünkü ve gelecekteki gereksinimlerinin etkin bir şekilde karşılanmasını sağlamaya yönelik olarak sürdürüldüğü bir anlayışlar bütünüdür.

Ergonomi: Elemanı kullanacak olan kullanıcıların antropometrik ölçüleri doğrultusunda, kullanım kolaylığını artırmak için elamanlar yaratılmalıdır.

sanat eseri değerinde oldukları unutulmamalıdır. Kentsel mekanda yer alan bu elamanların tasarımlarında, sanatsal yaklaşım göz ardı edilmezse, kente kimlik kazandıracak mobilyaların üretilebileceği unutulmamalıdır.

Esneklik: Kent elemanları birbirleriyle etkileşim içinde olacağından zaman içinde değişime uğrarlar ve bu değişimlere ayak uydurabilecek esnekliğe sahip olmaları gerekir.

Standartlara Uygunluk: Her ürün için ülke çapında belirlenmiş olan standartlar vardır. Ülkemizde tasarlanan ve üretilen bütün ürünler ya Türk Standartlarına (TSE) ya da Uluslar Arası Standartlara (ISO) uymak zorundadır. Standartlar hakkındaki bilgilere tasarım aşamasında sahip olunmalı ve üretim aşamasında kontrol edilmelidir.

Maliyet: Kent mobilyasının maliyetini etkileyen en önemli etkenler malzeme ve üretim şeklidir. Tasarım aşamasında maliyete ne kadar bütçe ayrılacağına karar verilmeli ve maliyeti düşürecek çözüm yolları bulunmalıdır.

Özgün Tasarım: Kent mobilyalarında prototip ve standardizasyon uygulaması yerine kullanılacakları mekanların özellik ve işlevleri dikkate alınarak özgün tasarımlar yapılmalıdır.

Süreklilik: Kaçınılmaz olarak her kültürel kullanım nesnesi gibi kent mobilyaları da temel kullanım işlevlerinin yanı sıra toplum yaşamı içinde zamanla anlam iletilici bir nesne olurlar. Bundan dolayı, kent kimliğine dayanan, onun ayırıcı öğelerinden biri olan ve destekleyen bir sistemin parçası olarak, kent mobilyalarının hem teknik hem de görsel açıdan kent içinde bir süreklilik göstermesi gerekir. Sonuç olarak, kente yapılan müdahaleler noktasal olmamalıdır. Tek başına düşünülen uygulamalar kent yaşamına katılamaz, dışlanır. Çünkü her uygulama birbirine paralel olmayan birçok ilişkiler ağına takılır. Dolayısıyla tasarımın sürekliliği ilkesi kent mobilyaları içinde geçerlidir. Kent kimliği açısından süreklilik önem taşımaktadır.

Malzeme: Kullanılan malzemenin özellikleri, ürünün dayanıklılığı ve yarattığı psikolojik etkiler bakımından önem taşımaktadır. Beton oturma birimi, aynı ölçülerdeki ahşap olanla karşılaştırıldığında, kütleli ve ağır bir görüntü verir. Bağlantı elemanlarının sağlam olması, vandalizm eylemlere karşı koymada önemli olduğu kadar, bağlantı detaylarının çok amaçlı kullanımı ve ayarlanabilirliği kent mobilyalarının hareketliliğini ve modülerliğini sağlayarak, gerekli olan destek ve taşıyıcı eleman sayısını azaltmaktadır. (Akyol E. 2006)”

2. KAMUSAL ALAN VE ENGELLİLER

2.1 Kentsel mekan çeşitleri.

Kentsel mekânlar mülkiyet durumuna göre 2'ye ayrılır;

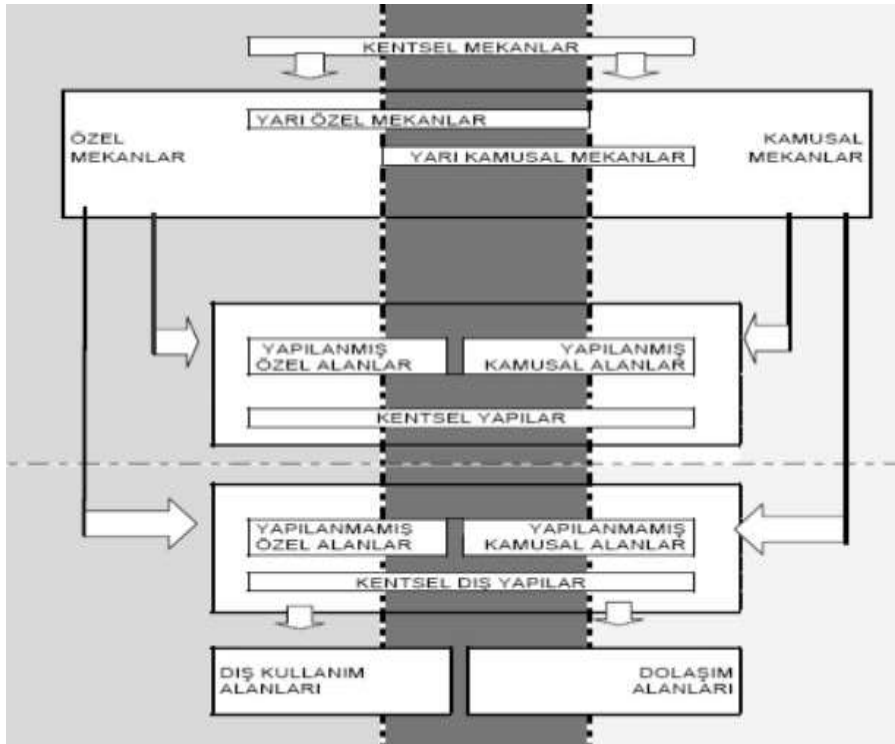
- Kamusal mekânlar
- Özel mekânlar

2.1.1 Kamusal mekânlar.

Kamusal mekanlar hangi kültürden, hangi sosyal statüden olursa olsun, tüm bireylere sunulmuş alanlar olarak tanımlanabilir. Kamusal mekan her bireye açık olduğu zaman, yani insanların özgür ve fiziksel olarak orada yer bulunabilmesiyle kamusal alan olur. (Gökgür P. 2008)

2.1.2 Özel mekânlar.

Kullanıcısı, kişiler mülk sahibi olan ticarete ayrılan kentsel mekân şeklinde belirlenebilir. Özel mekânın sorumlusu kullanıcının kendisidir. Denetimi ise yasal bir takım önlemler alınarak yapılır. (Göncü N. 2007)

Şekil 2.1 Kentsel mekan türlerini anlatan grafik. (Göncü N. 2007 s.16)

2.2 Engellilerin Kamusal Alanlarda Yaşadıkları Sorunlar.

Ülkemiz nüfusunun önemli bir bölümü engelliler ve yaşlılardan oluşmaktadır. Tahmini olarak ele aldığımızda sanayileşmiş Avrupa ülkelerine göre halkımız daha genç olmakla beraber , hatırı sayılır ölçüde 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfusumuzun olduğu görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TUİK) 2014 yılında yayınladığı verilere göre nüfusumuzun yaklaşık %8 lik bir oranı (6 milyon 192 bin kişi) yaşlı nüfustan oluşmaktadır.¹

Engelli nüfusumuzdaki durum ise yaşlı nüfusa oranla daha fazla bir yüzdeyi ortaya koymaktadır.

Özürlülük oranı, 2002

The proportion of disability, 2002

A. Toplam-Total B. Erkek-Male C. Kadın-Female

	Toplam özürlü nüfus Total disabled population			Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ve zihinsel özürlü nüfus Orthopedically, seeing, hearing, speaking and mentally disabled population			Sürekli hastalığa sahip olan nüfus Population having chronic illnesses		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C
	Türkiye-Turkey	12,29	11,10	13,45	2,58	3,05	2,12	9,70	8,05
Yaş grubu Age group									
0-9	4,15	4,69	3,56	1,54	1,70	1,37	2,60	2,98	2,20
10-19	4,63	4,98	4,28	1,96	2,26	1,65	2,67	2,72	2,63
20-29	7,30	7,59	7,04	2,50	3,34	1,74	4,80	4,24	5,30
30-39	11,44	10,43	12,42	2,56	3,18	1,95	8,89	7,26	10,46
40-49	18,07	15,15	21,08	2,65	3,29	1,99	15,43	11,86	19,09
50-59	27,67	22,56	32,67	3,23	3,73	2,74	24,44	18,83	29,94
60-69	36,96	31,60	42,02	5,14	5,65	4,65	31,82	25,95	37,37
70+	43,99	39,77	47,77	7,89	8,45	7,38	36,10	31,32	40,39

Tablo 2.1. Tük'in 2002 yılında yapmış olduğu *Engelli Nüfus* araştırması.

(http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1017)

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2002 yılında yapmış olduğu ve Şekil 3.1. de görünen araştırmasına göre ülke nüfusumuzun yaklaşık %12.29'luk kısmı engelli bireylerden oluşmaktadır. Dünyada ise bu oran %10 seviyesindedir.

¹ Türkiye İstatistik Kurumu'nun 18.03.2015 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18620> adresinde yayınlamış olduğu verilerdir.

Yaşlı bireylerin tahmini olarak yarısı ile engelli bireylerin önemli bir çoğunluğu, kamusal alanlarda çeşitli engeller ve zorluklar ile karşılaşmaktadırlar. Bu durum yaşlı ve engelli bireylerin yaşam kalitesine etkilemekte, yapmak istedikleri pek çok eylemin önüne geçmektedir. (Pakdil F. 2001:353)

Yaşlıların en önemli özelliklerinden biri, yaşlılık sebebiyle vücutlarında bazı hareketlerin yavaşlaması, bazı duyu organlarının fonksiyonlarını yitirmeye başlamasıdır. Özellikle yaşlılıkla beraber şeker, kalp rahatsızlıkları, yüksek tansiyon vb. gibi hastalıklar sıkça karşılaşılan durumlardır. Bu sebeple yaşlıları da engelliler kategorisinde değerlendirmek gerekmektedir.

Engelliler kamusal alanda engel durumuna bağlı olarak farklı sorunlarla yüzleşmektedirler. Engellilerin bağımsız bireyler olarak davranmalarını engelleyen karşılaştıkları başlıca sorunları şu şekilde sıralayabiliriz.

- Hareket Edememe-ulaşamama (mobility)
- Yerini belirleme-konum (localization)
- İletişim problemleri (communication)
- Kavrayış / Engellilere alan açmayan-engel olan bireyler (grasping)

2.2.1 Hareket Edememe - Ulaşamama

Engel türüne bağlı olmadan en genel tanımla söylenebilecek sorun engellilerin kamusal alan olarak tanımlanan alanlardaki hareket kısıtlılığıdır. Bir yerden başka bir yere ulaşma durumu literatürde mobilite olarak tanımlanmaktadır. Zaman zaman dilimizde de mobilite kavramıyla da ifade edilen bu sorun nedeniyle engelli olarak tanımlanan kullanıcıların hareket kabiliyetleri kısıtlanmakta hayatları güçleşmektedir. Tekerlekli sandalye kullanan ya da yürüyüş engeli bulunan engelliler için

- Düz bir hat üzerinde ileri geri gidip gelememe
- Yönünü değiştiremememe
- Güzergâh üzerinde topoğrafik olarak sürekli farklılıkların olması
- Dik veya tamamen ayrılmış zemin farkları

2.2.2. Yerini belirleme - Konum

Bir şeyin ya da bir kişinin konumunu tam belirleyememe, bulamama durumu, özellikle işitme ve görme engelli kullanıcıların karşılaştığı bir sorundur.

Elle ulaşamama durumu özellikle tekerlekli sandalye kullanıcılarının oturur pozisyonda yüksek bir yer konumlanmış şeylere ulaşamama hali.

Görsel durumlar: öncelikle görme engellilerin karşılaştığı bir durumdur. Öte yandan yine tekerlekli sandalye kullanıcıları da konumları dolayısıyla benzer bir sorunla karşı karşıya gelmektedir. Oturur pozisyon kişilerin görme dolayısıyla konumlanma durumlarını güçleştirmektedir.

İşitme engeli olan bireylerde işitme azlığı ya da duyamama nedenleri, öte yandan görsel ve işitsel verileri alamayan bireylerde de oryantasyon sorunları olmaktadır.

2.2.3 İletişim Problemleri

Bir aktivite gerçekleştirmek için bilgi alışverişinde bulunma hali olarak tariflenen bu durum özellikle görme ve duyma engellilerin koşulları dolayısıyla ortaya çıkan sınırlı durumları ifade etmektedir. Aynı zamanda bir şeylere erişim, tat alma ve hizmetlerden faydalanma gibi durumlarda görsel, işitsel, dokunma ve koku alma duyularını içeren iletişim problemlerinden söz edilebilir.

2.2.4. Kavrayış / Engellilere alan açmayan-engel olan bireyler

Kavrayış ve tutuş engelleri (grasping) kavrama ya da elinde tutma eylemi ya da bunları yapamayış hallerinde bu başlıkta söz edilmektedir. İki alt başlıktan söz edilebilir. Bu bağlamda dengede kalamama ve bir nesneyi kavrayamama veya tutamama durumu halleri ifade edilmektedir.

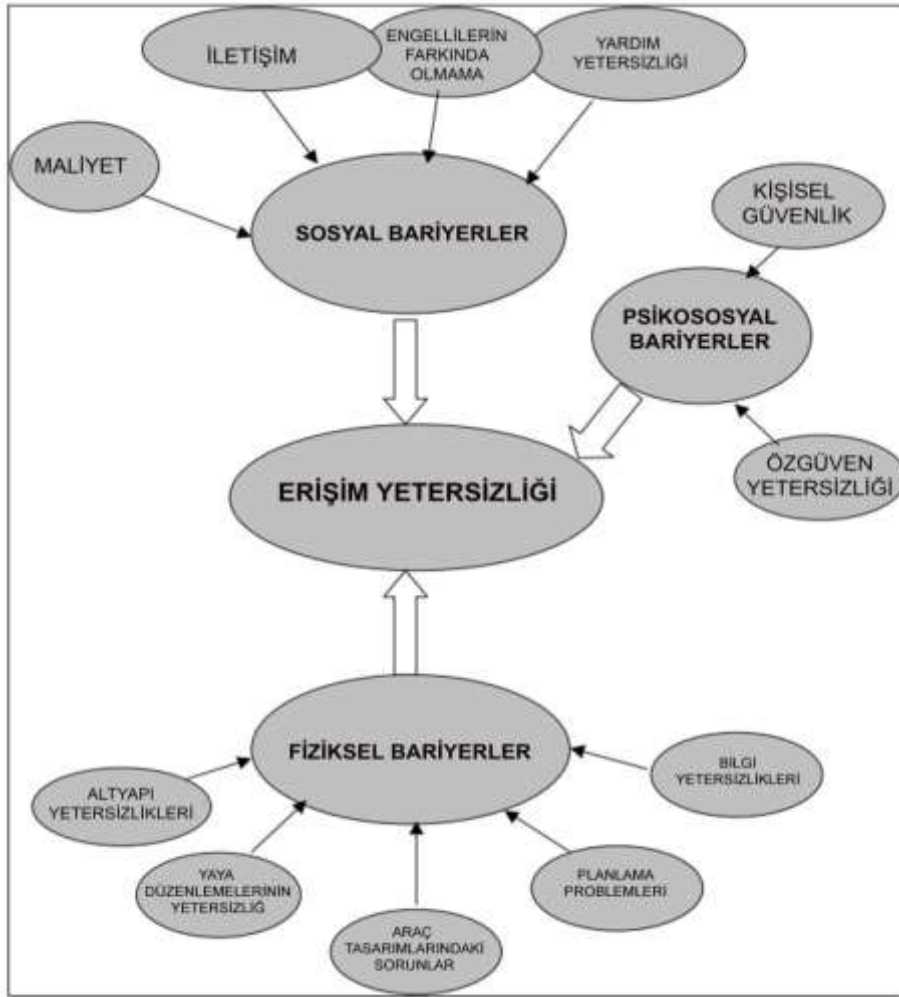
Yukarıda kısa şekilde değinilen ana sorunlar iyi bilirse engelliler için yapılacak tasarımların işlevsel olmaları sağlanacaktır.

Kentlerin genel tasarımından kent mobilyasına değin farklı tasarım aşamalarında engellileri de gözeterек tasarım yapmanın gerekliliğine dikkat edilmesi gerekmektedir. Konunun bir diğer boyutu toplumdaki her ferдин potansiyel engelli olması, öte yandan ömrünün bir döneminde bir süre çeşitli engellerle yaşama

durumudur. Engellilerin karşılaştığı birçok bariyerden söz etmek mümkündür. Söz konusu bariyerler engellilerin yaşama katılmaları, birey olarak varlıklarını sürdürme konusunda engeller oluşturmaktadır. Söz konusu bariyerler

- a) Sosyal Bariyerler
- b) Psikososyal Bariyerler
- c) Fiziksel Bariyerler

Şeklinde sıralanmaktadır. Engellilere uygun olarak tasarlanacak kent mobilyaları engellilerin önlerindeki fiziksel engelleri kaldırmak ya da en azından azaltmak için bir araç olacaktır. Öte yandan fiziksel engellerin ortadan kalkması engellilerin zihnindeki psikososyal engellerin de kalkmasına yardımcı olacağı için birisi için yapılacak bir müdahale diğerlerinin de değişmesine yol açabilme şansına sahiptir(Accessibility Guide for Companies).

Şekil 2.2 Engel çeşitlerinin ve sebeplerinin anlatıldığı şekil. (Enhanced Accessibility for People with Disabilities Living in Urban Areas)

2.3.Engelli ve Erişilebilirlik çeşitleri.

2.3.1. Engelli Çeşitleri.

- Geçici ya da sürekli hareketi kısıtlı bireyler
- Yürümekte ya da dengesini sağlamakta güçlük çeken bireyler (baston, koltuk değneği kullanıcılar)
- Tekerlekli sandalye kullanan bireyler
- Algısal Duyuşsal Problemlili bireyler görme ve duyma problemi olan bireyler bu kategoride yer almaktadır. Engelleri bariyerleri farkedememe sorunları olmaktadır. Kot değişimlerini çukurları kavrayamama, yönünü tayin edememe, grafik göstergeleri okuyamama (yazılı, görsel bildirimleri ve renkleri algılayamama), kapı kolları, tutamak, düğme gibi objelerin yerin tayin etmekte güçlük çekme durumlarına yol açmaktadır.
- Bilişsel-kavrayışsal problemi olan bireyler; zeka gelişimleri kendi yaşlarındaki bireylerden farklı bireyler, kendilerini ifade etmekte ve karşılarındaki bireyleri anlamakta güçlük çekmektedirler.
- Hareket sıkıntısı bulunan ve iletişim güçlüğü çeken bireyler kalıcı engeli olan bireyler değil de geçici rahatsızlıkları bulunan (hamilelik, ortopedik tedavi gören bireyler ve hamile kadınlar) bireyler bu kategoride ele alınmaktadır. (Accessibility Guide for Companies)

2.3.2. Erişilebilirlik Çeşitleri.

- **Uyarlanmış** : Engellilerin kullandığı alanlar ve araçlar onların kullanımları gözetilerek işlevsel ve boyut gerekliliklerini yerine getirmeli, yaşamlarını kısıtlayan konularda özgürleştirmeli, konfor koşullarını sağlamalıdır.
- **Geçilebilir** : Yukarıda belirtilen koşulları sağlayan engellilerin geçicini kolaylaştıran çözümler olmalıdır.
- **Kullanılabilir** : Erişilebilirliğin önemli bir aşaması olarak arada kullanımı engelleyen durumların olmaması en az çabayla veya bağımsızca kullanılabilirdir.
- **Değiştirilebilir / Çevrilebilir** : Engelliler için tasarlanan alanlar basit ufak değişikliklerle kullanılabilir alanlara dönüşmelidir.

- **Erişilemezlik:** Kent içinde bazı alanlar, güzergâhlar ve elemanlar dışarıdan yardım alınmaksızın erişilmesi imkansız ya da güç durumdadır. (Accessibility Guide for Companies)

2.4. Engelliler ve Ulaşılabilirlik

Şehirlerde, caddelerde ve sokaklarda sadece engelli bireyler değil, sağlıklı insanların bile kolaylıkla hareket etmesini zorlaştıran faktörler yer almaktadır. Doğrudan engelliler ile, hamile ve bebekli bayanlar (bebek arabalı), çocuklar ve yaşlılar gibi dolaylı olarak engelli olan bireyler, kamusal alan olarak tabir ettiğimiz alanlarda hareket zorluğu çekmektedirler. Bu nedenle fiziksel çevrenin düzenlenmesi, tasarım sürecinden itibaren, tüm engelliler dahil, bütün bireylerin kullanım ve erişim gereksinimlerini karşılayacak şekilde, kullanışlı ve ulaşılabilir olarak tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. (Accessibility Guide for Companies)

2.4.1 Ülkemizde Ulaşılabilirlik Mevzuatı.

Ülkemizde engelliler için ulaşılabilirliğe yönelik yasal ilk düzenleme 1997 yılında 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yapılmıştır ve *3194 sayılı İmar Kanunu'na* ulaşılabilirlik konulu bir madde eklenmiştir. *“Fiziksel çevrenin özürsüzler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda Türk Standartları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur.”* maddesi ile, halihazırda yapılmış ve yapılacak olan tüm altyapı çalışmalarında ve yapılarda ulaşılabilirlik standartlarının, mevcut çevreyle ilgili tasarım ve planlama, uygulama, ruhsatlandırma, denetim vb. sorumluluğu olan ilgili kurumlarca uygulanması hüküm altına alınmıştır. (Kaplan ve diğ., 2010: 17)

İlgili kanun hükmünde kararname ile, İmar yönetmelikleri ve kamu binaları ile ilgili mevzuatta 01.06.1998 tarihine kadar değişikliklerin yapılması öngörüşmüş, otopark yönetmeliği, sığınak yönetmeliği, Belediye ve Mücavir alan sınırları içinde ve dışında planı bulunmayan alanlarda uygulanacak imar yönetmeliği, 775 sayılı Kanuna İlişkin uygulama yönetmeliği ve İmar planı yapılması ve değişikliklerine ait esaslara dair yönetmeliğinde ilgili düzeltmeler yapıp 13.07.2000 gün ve 24108 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

2003 yılında, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (günümüzde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) ilgili Büyükşehir ve İl Belediyelerine, yukarıda bahsedilen yönetmeliklere uymadıkları gerekçesi ile uyarılmaları hususunda yazı göndermiştir. (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2016)

2.4.1.1. Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği (3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği).

Ülkemizde bu yönetmelik ile ilk kez engelli kavramından, ulaşılabilirlik kavramından ve Türk Standartları Enstitüsü (TSE)'nün engelliler ile ilgili standartlarından söz edilmiş, belediyelere engelliler ile ilgili mevzuat ve standartlara uymaları ve gerekli tedbirleri almaları yükümlülükleri getirilmiştir. Binalarda, kamusal alanlarda (parklar, yollar, meydanlar, otoparklar, yayalaştırılmış alanlar, ve kaldırım alanları), ulaşım ve iletişim noktaları ile peyzaj elemanlarında engellilerin ulaşılabilirliğinin sağlanması için Türk Standartları Enstitüsü (TSE) standartlarına göre tasarım ve uygulama yapma yükümlülüğü getirilmiştir.

2.4.1.2. Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik (İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik):

Bu yönetmelik ile “Planlarda özürülülerin kentsel kullanımlar, sosyal ve teknik alt yapı alanlarında erişimini sağlayıcı tedbirlerin alınması amacıyla özürülülere yönelik her türlü mevzuat ve Türk Standartları Enstitüsü (TSE) standartları dikkate alınır” hükmü ile kentsel, sosyal ve teknik alt yapı standardını belirleyen tabloya, sosyal tesis alanlarının “rehabilitasyon merkezleri”ni kapsamı hususu eklenmiştir.

2.4.1.3. Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği (Belediye ve Mücavir Alan Sınırları İçinde ve Dışında Planı Bulunmayan Alanlarda Uygulanacak İmar Yönetmeliği).

Bu yönetmelikte, engellilerin ulaşılabilirliğin elde edilmesi için Türk Standartları Enstitüsü'nün (TSE) standartlarına uyulması yükümlülüğü ilgili kurum ve kuruluşlara getirilmiş bazı ölçülerde ve ticari kullanımlara ilişkin maddelerde gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır.

2.4.1.4.Sığınaklarla İlgili Ek Yönetmelik.

Engelliler için sığınakların oluşturulmasında Türk Standartları Enstitüsü (TSE) standartlarına uyulması yükümlülüğü getirilmiştir.

2.4.1.5. Otopark Yönetmeliği.

Otoparkların yapımında TSE standartlarına uyulması, bina, mahalle otoparkları ve genel otoparklarda, 1’den az olmamak şartıyla otopark alanlarının %5’ine engelli işaretleri koyularak engellilere tahsis edilmesi yükümlülüğü getirilmiştir.

2.4.1.6. Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliği.

Engellilerin ulaşılabilirliğinin sağlanması için Türk Standartları Enstitüsü (TSE) standartlarına uyulması mecburiyeti getirilmiştir. (Kaplan ve diğ., 2010: 18)

2.5. Ulaşılabilirlik Hakkındaki Kanunlar.

Ülkemizde engellilere vatandaşlara yönelik atılmış adımlardan en önemlisi 01.07.2005 tarihinde kabul edilen “5378 sayılı *Özürlüler ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*’dur

Bu kanundaki ilk düzenleme ise 19.madde ile 23.06.1965 tarihli 634 sayılı *kat mülkiyeti Kanunu* ’nda değişiklik yapılmasıdır.

“Özürlülerin yaşamı için zorunluluk göstermesi hâlinde, proje tadili kat maliklerinin en geç üç ay içerisinde yapacağı toplantıda görüşülerek sayı ve arsa payı çoğunluğu ile karara bağlanır. Toplantının bu süre içerisinde yapılamaması veya tadilat talebinin çoğunlukla kabul edilmemesi durumunda; ilgili kat malikinin talebi üzerine bina güvenliğinin tehlikeye sokulmadığını bildirir komisyon raporuna istinaden ilgili mercilerden alınacak tasdikli proje değişikliği veya krokiye göre inşaat, onarım ve tesis yapılır. İlgili merciler, tasdikli proje değişikliği veya kroki taleplerini en geç altı ay içinde sonuçlandırır. Komisyonun teşkili, çalışma usulü ile özürünün kullanımından sonraki süreç ile ilgili usûl ve esaslar Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından müştereken hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.” fıkrası eklenmiştir.

Söz konusu “*Yapılarda Özürlülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkilî, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik*” 22.04.2006 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

5378 sayılı kanunun geçici 2 nci maddesi ise yerel mekanizmalara çok açık ve net sorumluluklar getiren önemli bir düzenlemedir. Bu maddede “*Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürlülerin erişebilirliğine uygun duruma getirilir.*” hükmü yer almaktadır.

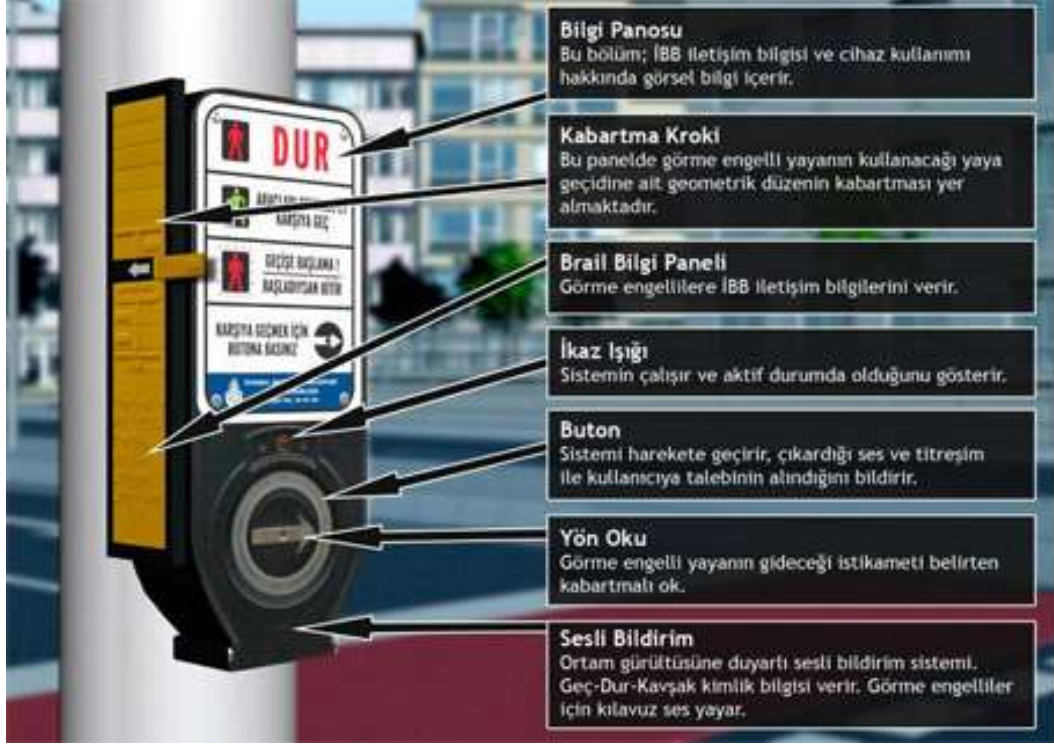
12.07.2006 tarihinde 2006/18 sayılı *Başbakanlık Genelgesi*’nin en başta yerel yönetim mekanizmaları olmak üzere, ilgili tüm kamu kurumları ve kuruluşlarının yükümlülüklerinin hayata geçirilmesi noktasında yol gösterici olması amaçlanmıştır.

Genelgede 5378 sayılı Kanunun geçici 2 nci maddesine atıfta bulunularak, belirtilen düzenlemelerin gerçekleşmesi için tanınan 7 yıllık sürenin 7/7/2005 tarihinde başladığını hatırlatılmış, bu konudaki en büyük görevin yerel yönetim birimlerine düştüğünün altı çizilmiştir. Bu düzenlemelerin hayata geçmesi için kısa, orta ve uzun vadeli eylem planlarının oluşturulması gerektiği ve Türk Standartları Enstitüsü’nün standartlarına uyması gerektiği ifade edilmiştir. (Kaplan ve diğ., 2010: 19)

2.6. Kamusal Alanda Ulaşılabilirlik Hakkında Ülkemizdeki Uygulamalar.

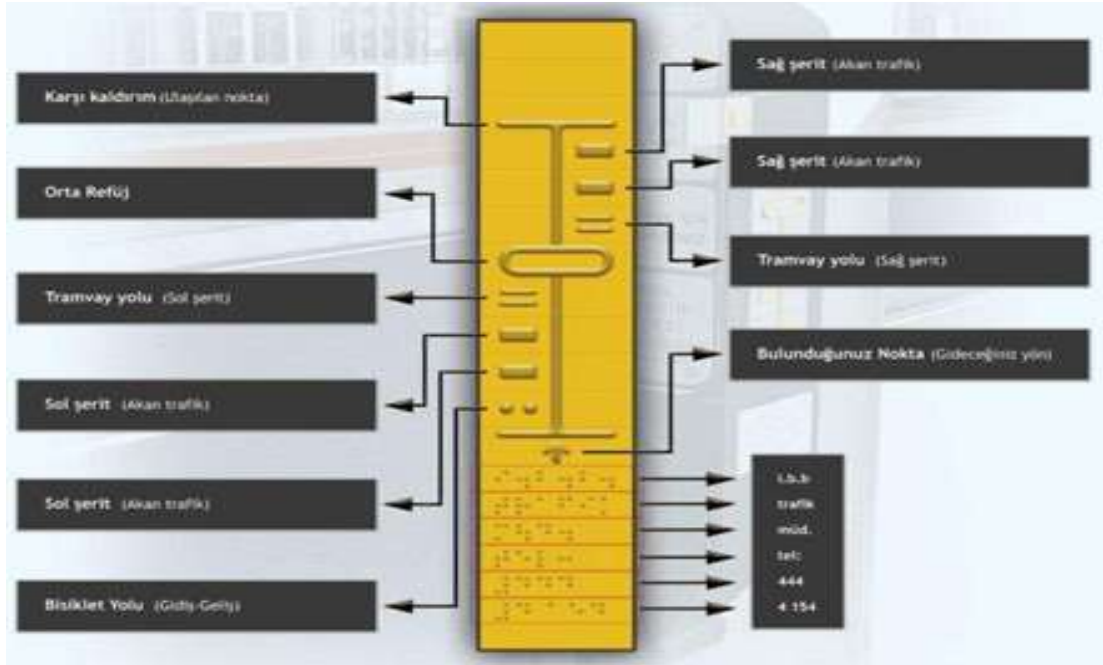
Ülkemizde engelli bireylerin kullanımı için ulaşılabilirlik konusunda çıkarılmış olan yönetmelikler ve yasalar, ilgili yerel yönetimleri bu konuda harekete geçirmiştir. Özellikle yaya kaldırımları, trafik işaretleri, belediye otobüsleri, yaya üst geçitleri, rampalar Türk Standartları Enstitüsü’nün belirlemiş olduğu standartlar ve fiziksel koşullar doğrultusunda tekrar ele alınmıştır.

Şekil 2.3. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yapmış olduğu "İşitilebilir ve kabartmalı tüm yaya geçişlerini düzenleyen EYS sistemi.

(<http://tkm.ibb.gov.tr/Cdefault.aspx?AltMenuID=161>)

Şekil 2.4. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yapmış olduğu "İşitilebilir ve kabartmalı yüzeyli tüm yaya geçişlerini düzenleyen EYS sistemi. (<http://tkm.ibb.gov.tr/Cdefault.aspx?AltMenuID=161>)

Şekil 2.5. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin uygulamış olduğu görme engelli bireylerin buldukları yolda rahat hareket edebilmeleri için kullandıkları kabartmalı hissedilebilir yüzey (klavuz taşı) uygulaması simülasyonu çalışması

<http://tkm.ibb.gov.tr/Cdefault.aspx?AltMenuID=161>

Şekil 2.6. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin uygulamış olduğu görme engelli bireylerin buldukları yolda rahat hareket edebilmeleri için kullandıkları kabartmalı hissedilebilir yüzey (klavuz taşı) uygulaması simülasyon çalışması

<https://yolbakim.ibb.gov.tr/uploads/2015/12/eng2.jpg>

Şekil 2.7. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin uygulamış olduğu görme engelli bireylerin buldukları yolda rahat hareket edebilmeleri için kullandıkları kabartmalı hissedilebilir yüzey (klavuz taşı) uygulaması.

(<https://yolbakim.ibb.gov.tr/uploads/2015/12/eng2.jpg>)

Şekil 2.8. Manisa'da kaldırım rampa uygulaması

(http://img.haberler.com/haber/977/engelli-kaldirimlari-yenilendi-3621977_2878_o.jpg)

Şekil 2,9. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin uygulamış olduğu kaldırım rampa çalışması (Topkapı Shell Akaryakıt İstasyonu Önü)
(<https://maps.google.com/>)

Şekil 2.10. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Beylikdüzü Metrobüs istasyonunda uygulamış olduğu engelli rampası çalışması (<http://static.panoramio.com/photos/large/78656872.jpg>)

Şekil 2.11. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin filosuna katmış olduğu engelli kullanımına uygun otobüsü (<http://www.sondakika.com/haber/haber-iETT-otobuslerine-engelli-bilgilendirme-sistemi-5325027/>)

Şekil 2.12. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin filosuna katmış olduğu engelli kullanımına uygun otobüsü (<http://www.haber7.com/yasam/haber/1096602-iETT-otobuslerinde-engellilere-buyuk-kolaylik>)

Şekil 2.13. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin uygulamış olduğu engelli kullanımına uygun "şehir tuvaleti" projesi (<http://www.saglikas.com.tr/icerik.aspx?id=15>)

Şekil 2.14. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Kozyatağı Metro İstasyonu'nda uygulamış olduğu engelliler için hissedilebilir yüzey ve asansör çalışması.

(https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kozyata%C4%9F%C4%B1_M4_istasyonu_engelli_asans%C3%B6r%C3%BC.jpg)

Şekil 2.15. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin yapmakta olduğu engelli rampası ve hissedilebilir yüzey çalışması- Mart 2012 (<http://www.haberler.com/bu-kaldirimlar-engelli-dostu-3435834-haberi/>)

Şekil 2.16. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Metro İstasyonu'nda uygulamış olduğu engelli araçları için şarj ünitesi çalışması.

(<http://emlakkulisi.com/metro-istasyonlarına-engelli-araclari-aku-icin-sarj-unitelemi-yerlestirildi/321745>)

Şekil 2.17. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Aksaray-Havalimanı Metro Hattı İstasyonlar'nda uygulamış olduğu hissedilebilir yüzey çalışması örneği.

<http://www.erisilebiliristanbul.org/Haberler/Sayfalar/Haber.aspx?hid=65>

Şekil 2.18. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Aksaray-Havalimanı Metro Hattı İstasyonlar'nda uygulamış olduğu hissedilebilir yüzey çalışması örneği

<http://www.erisilebiliristanbul.org/Haberler/Sayfalar/Haber.aspx?hid=65>

2.7. Kamusal Alanda Ulaşılabilirlik Hakkında Ülkemizdeki Yanlış Uygulamalar.

Çıkarılan yasalar ve yönetmelikler , yerel yönetimlere standartlara uygun çalışmalar yapma yükümlülüğü getirmiş olsa da, yapılan bazı çalışmaların standartlara uymadığı ve hatta engellilerin kamusal alanda hareket etmekte daha da zorlandığı söylenebilir.

Şekil 2.19. Bilecik'te yapılmış olan hatalı bir hissedilebilir yüzeyli kaldırım çalışması.

(<http://www.haberler.com/bilecik-te-engelli-yolu-engel-dolu-5697918-haberi/>)

Şekil 2.20. Yapılmış olan hatalı uygulama örneği (<http://listelist.com/engelli-haklari-uygulamalari/>)

Şekil 2.21. Yapılmış olan hatalı uygulama örneği (<http://listelist.com/engelli-haklari-uygulamalari/>)

Şekil 2.22. Yapılmış olan hatalı uygulama örneği (<http://listelist.com/engelli-haklari-uygulamalari/>)

Şekil 2.23. Yapılmış olan hatalı uygulama örneği (<http://www.haberler.com/bir-garip-engelli-yolu-4802096-haberi/>)

Şekil 2.24. Yapılmış olan hatalı uygulama örneği -Ankara
(<http://fotoanaliz.hurriyet.com.tr/galeridetay/67669/4369/1/baskentin-engelli-kaldirimlari>)

Şekil 2.25. Yapılmış olan hatalı uygulama örneği (<http://listelist.com/engelli-haklari-uygulamalari/>)

3.ENGELLİLER VE TASARIM.

3.1 Tasarım Prensipleri.

Engelliler için yapılacak tasarımlarda son yıllarda evrensel denilebilecek ilkelere dikkat edilmeye başlanmıştır. Söz konusu ilkeler bütün insanların eşit olarak kentte yaşamalarına yardımcı olmayı hedeflemektedir. Özellikle engelleri nedeniyle erişim güçlüğü çeken insanların kamusal mekânları rahatça kullanmasına yardımcı olacak tasarım ilkeleri uluslararası arenada kabul görmektedir. Birleşmiş Milletlerden ülke geneline değin engellilerin yaşamını kolaylaştıracak tasarım rehberleri hazırlanmaktadır. Rehber kitaplar kent içinde engellilerin yaşamını kolaylaştıracak çözümleri çizim ve örneklerle anlatmaktadır. Engellilere yönelik yapılacak tasarımlar engellilerin yaşamını kolaylaştıracak, onların kent yaşamına katılımlarını kolaylaştırma amacını taşımaktadır. Tasarım yapılırken engelleri kaldırması, erişilebilir olması ve yardımcı olabilecek güncel teknolojilerden destek alması beklenmektedir. Engellilerin birbirinden farklı nitelikteki sorunları iyi kavranırsa onlara yönelik çözüm önerileri geliştirmek te o kadar kolay olmaktadır. Sözü edilen tasarım kriterleri şunlardır.

3.1.1.Adil Kullanım.

Tasarımlar bireylerin her bireyin kapasite ve yeteneğine bağlı olarak kolay kullanıma sahip olmalı, bütün kullanıcılar için mümkün olduğunca kullanımı aynı şekilde olmalı, engelli kullanıcıyı ayırıcı, damgalayıcı olmamalı ve herkes için aynı çekicilikte olmalıdır.

3.1.2.Esneklik.

Tasarımlar farklı tercihlere ve kabiliyetlere sahip kullanıcılara adapte edilebilir olmalıdır. Bu bağlamda kullanıcılara farklı kullanım seçenekleri sunmalı, sağ veya sol elle kullanılabilmesi, Kullanıcıların kabiliyetlerine bağlı olarak hız ve ritimlerine uygun olmalıdır.

3.1.3. Basit ve Sezgisel Kullanım.

Tasarımlar kullanım deneyimi, bilgisi, dikkati ve kabiliyeti olmaksızın kolayca anlaşılabilir olmalıdır. Bu amaçla gereksiz detaylardan kaçınmalı, kullanıcıların

beklentilerin ve sezgilerine cevap vermelidir. Farklı düzeydeki okuma yazma ve dil becerilerine uyumlu olmalı, doğru yerlerde uyarılar içermelidir.

3.1.4.Algılanabilir Bilgi.

Tasarımlar kullanıcıların bulunduğu çevresel koşullar ve algı kabiliyetlerinden bağımsız olarak algılanabilir, okunabilir olmalıdır. Farklı durumlar için gerekli bilgiler grafik, sözlü ya da dokunsal araçlar kullanılarak ifade edilmelidir. Gerekli bilgilerin aktarıldığı yüzeylerde yeterli kontrast olmalı ve okunabilir olmalıdır. Asıl amacın ne olduğu unutulmamalıdır. (bilgi vermek ya da yönlendirmek).

3.1.5.Hata Toleransı.

Tasarımlar oluşturulurken dikkatsizlikle ya da farkında olmadan meydana gelmesi muhtemel istenmeyen durumları minimize etmelidir. Tasarım aşamasında ileride çıkabilecek risk ve hataları minimum düzeyde tutması düşünülmeli zararlı olabilecek yalıtım gerektiren yüzeyler kaplanmalıdır. Öte yandan olması muhtemel tehlikeleri haber vermeli, kullanılan araç vb. ekipmanlar güvenli şekilde durdurulmalıdır.

3.1.6.Düşük Fiziksel Güç Sarfı.

Tasarımlar verimli ve az çaba ile kullanılabilmelidir. Kullanıcıların doğal pozisyonlarını bozmadan, az tekrar eden eylemlerle, harcadıkları gücün minimize edildiği çözümler tercih edilmelidir.

3.1.7.Uygun Ölçüler.

Tasarımlarda seçilen boyut ve alanlar kullanıcıların bağımsızca hareket etme, erişim, tutma durumları için uygun olmalıdır. Oturulan, ayakta durulan nesnelere ilk bakışta kolay algılanabilir olmalı, her tür kullanıcı için konforlu erişim imkânı sağlamalı bu amaçla kol, tutamak vb. detaylar farklı boyutlarda olmalıdır. Öte yandan yardımcı gereken durumlarda yardımcının kullanacağı gerekli alan sağlanmalıdır. (Accessibility Guide for Companies)

3.2.Engelliler için Kent Mobilyası Tasarımı.

Kentsel mekânlardaki mobilyaların tasarımında engellilerin, çocukları ve yaşlıların ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Bu şekilde meydana geliştirilmiş

mekânlar sosyal karşılaşmalara ve insanların hiç tanımadıkları insanlarla bir araya gelme sosyalleşme fırsatları oluşturur. Kamusal mekânlarda sosyalleşmeyi önceleyen yaklaşımlar doğal şekilde insanları bir araya getirmeyi sağlayacaktır.

Şekil 3.1. Tekerlekli sandalye kullanıcılarına yönelik tasarlanmış bir oturma bankı.
(<http://www.falco.co.uk/products/street-furniture/seatings-with-backrest/falco-companion-seat/>)

Şekil 3.2. Tekerlekli sandalye kullanıcılarına yönelik tasarlanmış bir piknik masası.
(<http://www.metodtasarim.com/Resim/TR/Urun/982-B-2014031620493-31eg-karsilama.jpg>)

Şekil 3.3. Engelli / Engelsiz tüm çocukların kullanabilecekleri sosyalleşmeyi öncelleyen oyun grubu. (<http://www.metodpark.com/Resim/TR/Icerik/1117-B-20140610172946-93g.jpg>)

Şekil 3.4. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri emniyet tedbirleri alınmış sosyalleşmeyi öncelleyen oyun elemanı

(<http://www.buechi-freiraumausstattung.de/spielger%C3%A4te-1/barrierefreie-spielideen/>)

Şekil 3.5. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri emniyet tedbirleri alınmış sosyalleşmeyi öncelleyen oyun elemanı (http://www.newsfour.ie/wp-content/uploads/2013/08/Equal-Play_-image-credit_GL-Jones-Playgrounds-and-Exeter-Mencap-600x407.jpg)

Şekil 3.6. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri emniyet tedbirleri alınmış sosyalleşmeyi öncelleyen oyun elemanı (<http://www.timeout.com.hk/media/content/cropped/142/big-smog-ramp-slide.jpg>)

Şekil 3.7. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri emniyet tedbirleri alınmış sosyalleşmeyi öncelleyen piknik masası

(<http://www.bosburybenches.co.uk/wp-content/uploads/2014/06/PicnicBenchWheelchairAccess.jpg>)

Şekil 3.8. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri standartlarda telefon kulübesi

(http://www.entrepremusings.com/wp-content/uploads/2014/07/IMG_06351-e1406489465294.jpg)

Şekil 3.9. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri standartlara uygun w.c ünitesi (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/10/Philadelphia_Public_Toilet.jpg)

Şekil 3.10. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri standartlara uygun w.c ünitesi Berlin-Almaya 2016 (K.Karakuş Arşivi).

3.3. Emniyet ve Güvenlik.

Kent mobilyaları tasarlanırken öncelikle üretimi için güvenli malzemeler seçilmeli, yaralanmayı önleyecek tasarımlar yapılmalı; sivri köşeler ve metal bağlantılar zarar vermeyecek hale getirilmelidir. Kent mobilyalarının montajı ve bağlantı detayları çözümlenmelidir. Mobilyanın niteliğine bağlı olarak görünürlüğü, algılanabilirliği, farklı engel durumlarına sahip bireyler dikkate alınarak tasarlanmalıdır. (Accessibility Guide for Companies)

Şekil 3.11. Bedensel engelli bireylerin kullanabilecekleri emniyet tedbirleri alınmış sosyalleşmeyi öncelleyen salıncak uygulaması

(<http://www.memurlar.net/common/news/images/384756/headline.jpg>)

3.4.Kent Mobilyalarında Kullanılan Malzemeler:

Tasarım aşamasında seçilecek malzemelerin hava koşullarına karşı gösterecekleri tepkiler öncelikle dikkate alınmalıdır. Kısaca söz etmek gerekirse güneş ışığı, genleşme, büzüşme, rüzgar etkileri, nem, tuzlanma, donma, çözülme döngülerin malzemelerin hem ömrünü hem de kullanım konforunu etkilemektedir. Bu anlamda başarılı tasarımların sağlam, basit formlu, doğal malzemelerden, doğal bitişler kullanılarak bazı durumlarda vurgulu ve parlak renk kullanımı tercih edilmektedir. Popüler olarak çelik, ahşap kullanılmakta bunların yanı sıra taş, beton, kullanılmış plastik vb. malzemelerin kullanıldığı görülmektedir. Malzeme seçiminde maliyet, kullanım yeri, kullanıcılar, hava koşullarına dayanım, dışa darbelere dayanım (Vandalizm), bakım ve montaj gibi pekçok değer göz girdi göz önüne alınmalıdır. (Accessibility Guide for Companies)

3.5. Ulaşılabilirlik Hakkında Ülkemizde Oluşturulmuş Standartlar ve Dünyada Uygulanmış Örnekler.

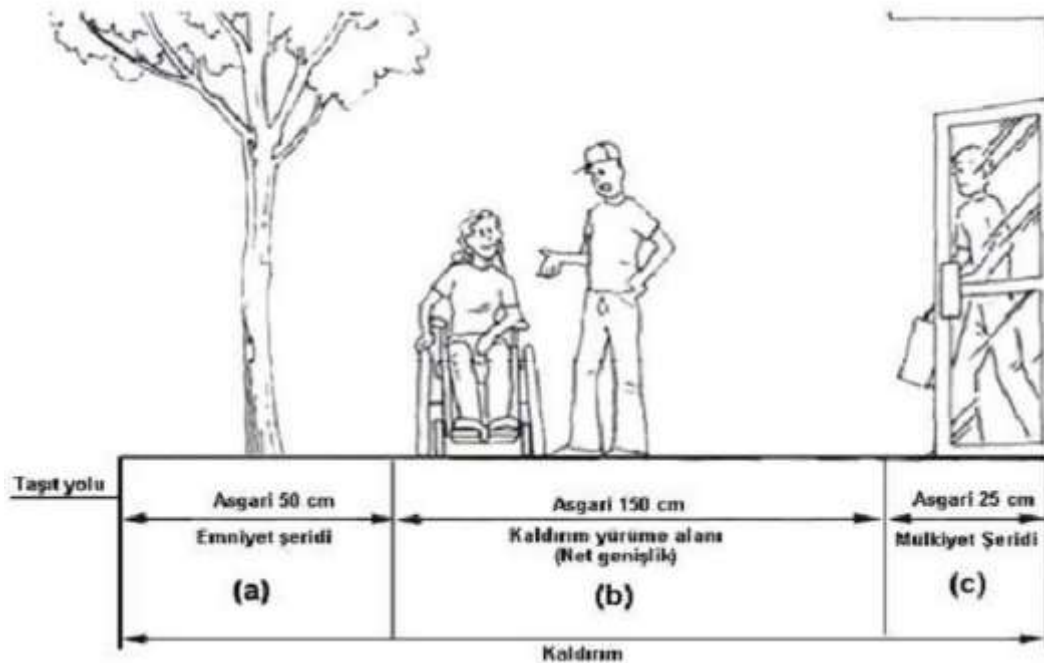
Ülkemizde ulaşılabilirlik konusu ile alakalı Türk Standartları Enstitüsü (TSE) tarafından belirlenmiş olan pek çok standart mevcuttur. Bu standartlardan

- Haziran 2012 tarihli TS 12576 Şehir İçi Yollar- Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde Ulaşılabilirlik İçin Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları

standartları engellilerin kamusal alan olarak tabir ettiğimiz mekanlarda yaşadıkları sorunların çözümü noktasında temel standartları sunmuşlardır.

3.5.1.Kaldırımlar.

Yaya kaldırımında yürüme alanının genişliği şekil 2.26.da gözüktüğü gibi ortalama 150cm olmalıdır. Kaldırımın bulunduğu yerde toplu taşıma durağı var ise bu rakam 300cm olmalıdır Bu ölçü iki tekerlekli sandalye kullanıcısının yan yana geçebilmesi için ortalama genişliktir (TSE 2012:7).

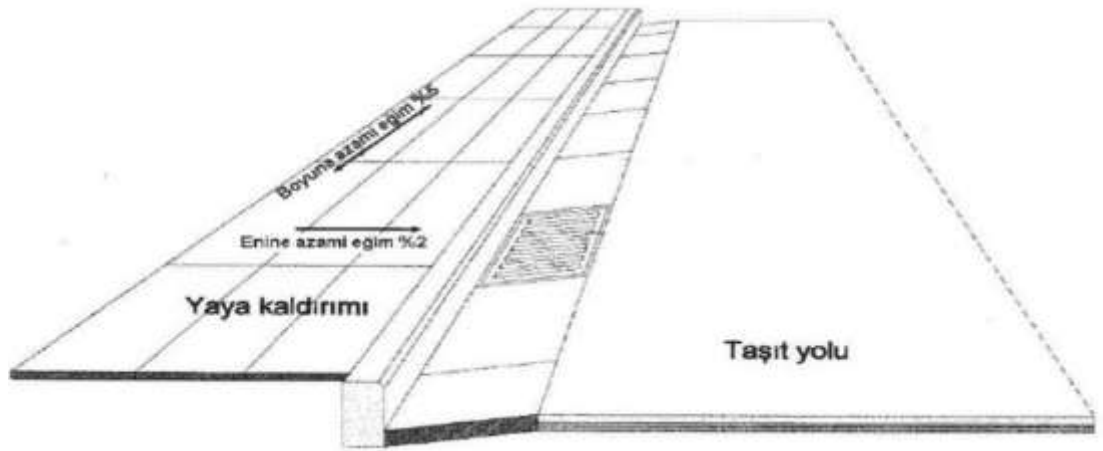

Şekil 3.12. Olması gerek kaldırım kesiti. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.7

Şekil 3.13. Standartlara uygun kaldırım örneği. Berlin-Almanya 2016 (K.Karakuş Arşivi).

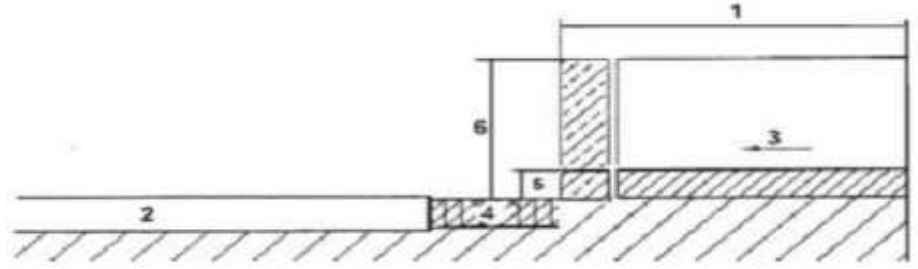
Şekil 3.14. Yaya kaldırımı . Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s. 8

Kaldırımlar yola paralel olacak şekilde maks. %5 eğimde tasarlanmalı, yola dik gelen kısmı ise yağmur suyu drenajı için maks. %2 olmalıdır. % 2 den fazla olan eğimler, tekerlekli sandalye kullanıcıları için kullanım zorluğu oluşturur. (TSE 2012:8).

3.5.2. Bordür Taşı.

Bordür taşları, yayaların ve engellilerin kullanmakta oldukları kaldırımların kaplamalarından farklı renkte ve dokuda olmalı, görme engelli bireyler için yüzey

dokusu hissedilebilir olmalı ve kaldırım kaplamasında bulunan hissedilebilir yüzeyden farklı olmalıdır (TSE 2012:12).

Açıklama

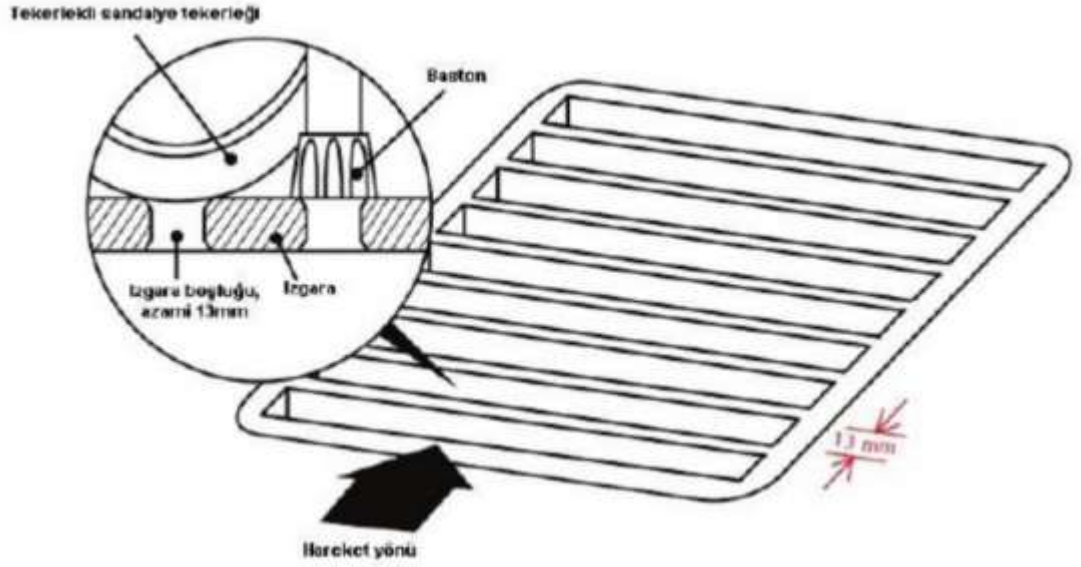
- 1 Yaya kaldırımı,
- 2 Taşıt yolu
- 3 Enine azami eğim % 2
- 4 Drenaj oluğu
- 5 Asgari bordür taşı yüksekliği 3 cm
- 6 Azami bordür taşı yüksekliği 15 cm

Şekil 3.15. Bordür Taşı. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.12

3.5.3. Drenaj.

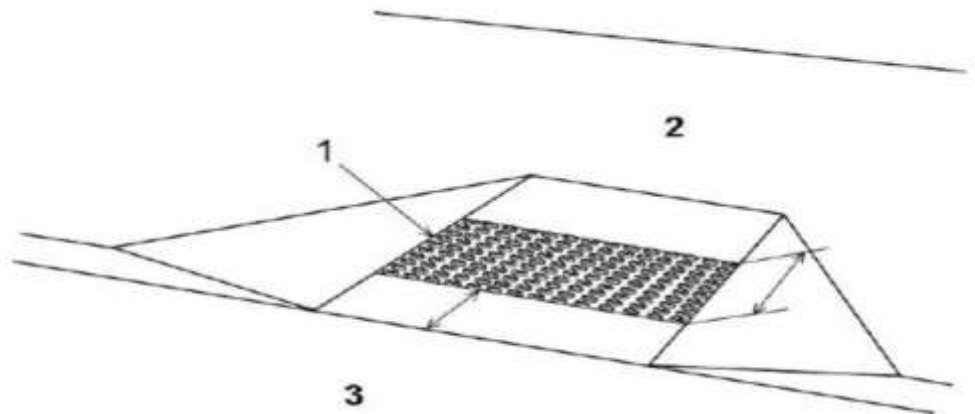
Şekil 3.16. Drenaj oluğu örneği. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.13

Şekil 3.17. Drenaj ızgarasındaki çubuklar arasındaki olması gereken mesafe max. 13mm . Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.13

Özellikle yaya geçişlerinde Drenaj oluğu kullanıcılara engel oluşturmamalı, yağmur sonrası göllenme oluşmayacak şekilde tasarlanmalıdır. Drenaj ızgarasında yer alan boşluklar baston kullanan yaşlılara ve görme engelli bireylere, tekerlekli sandalye kullanana engellilere, bebek arabası kullanıcılarına tehlike oluşturmayacak şekilde max. 13mm olmalıdır. (TSE 2012:13)

3.5.4. Rampalar.

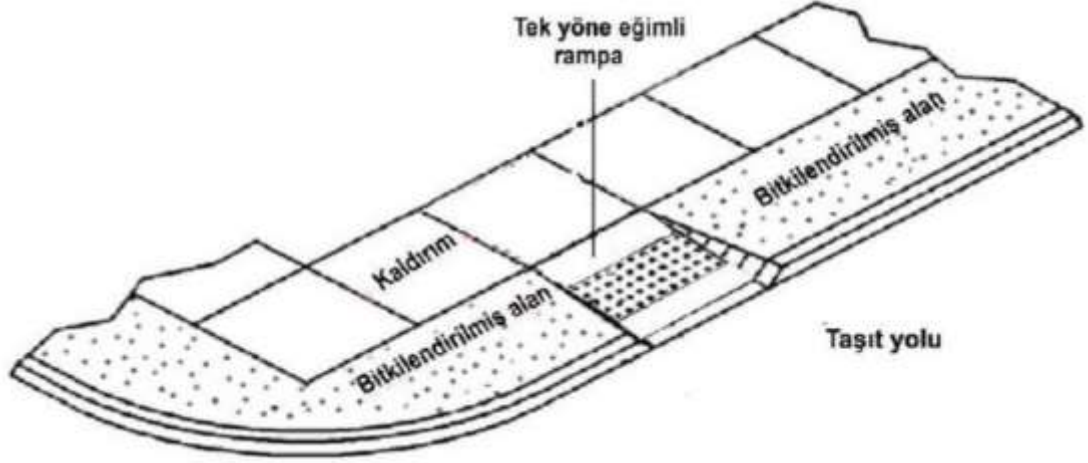

- Açıklama**
- 1 Uyarıcı yüzey
  - 2 Kaldırım
  - 3 Taşıt yolu

Şekil 3.18. Kaldırım kenarına yapılacak olan rampalar 3 yöne eğimli olmalıdır. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.14

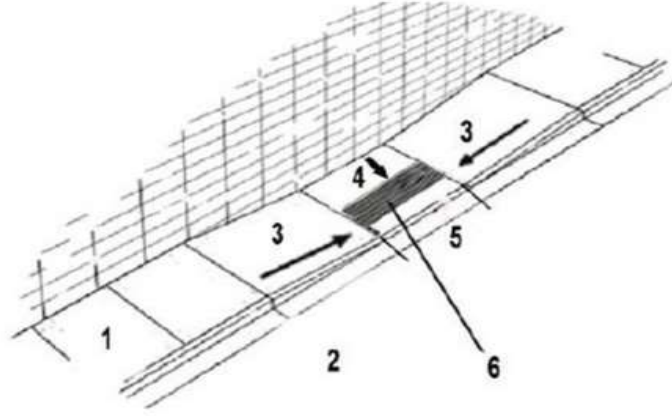
Yaya yolu ile araç yolu arasındaki yükseklik farkı 6 ile 13 mm arasında ise pah yapılabilir. Daha fazla ise rampa uygulaması yapılır. Kaldırımlara yapılacak olan rampalar Şekil 2.30. da görüldüğü gibi 3 yöne eğimli olmalıdır.

Şekil 3.19. Kaldırım kenarına yapılacak olan rampalar zorunlu hallerde tek yöne eğimli olabilir
Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.15

Şekil 3.20. Kaldırım kenarlarına yapılacak olan hissedilebilir yüzey çalışmalarına örnek. Berlin-
Almanya 2016 (K.Karakuş Arşivi).

Alternatif - 1

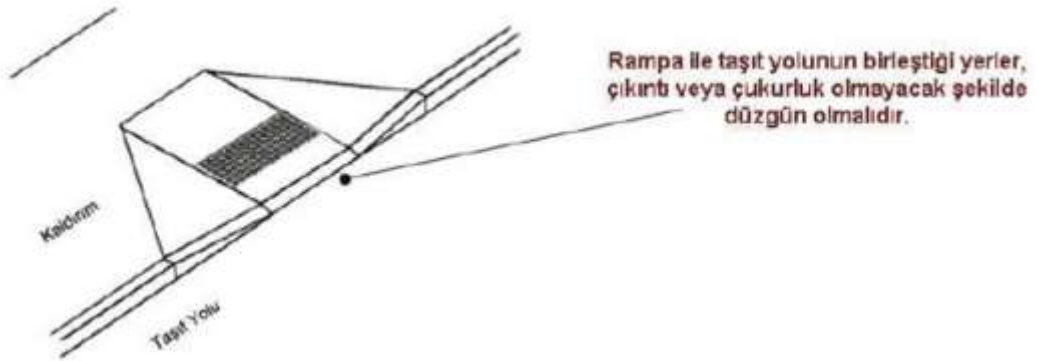

Alternatif - 2

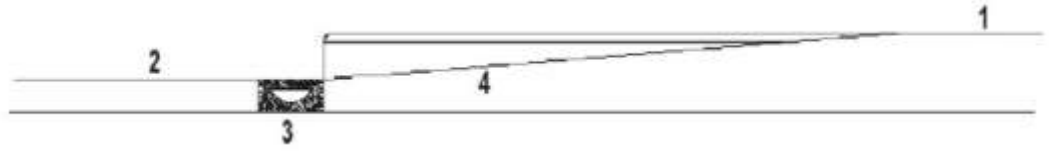
Açıklama

- 1 Kaldırım
- 2 Taşıt yolu
- 3 Eğim, azami % 8
- 4 Eğim, azami % 2
- 5 Asgari 90 cm
- 6 Uyarıcı Yüzey

Şekil 3.21. Kaldırım kenarına yapılacak olan rampalar zorunlu hallerde farklı tiplerde olabilir. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.16

Şekil 3.22. Kaldırım kenarına yapılacak olan rampaların yol ile birleşimde çukurlaşma olmamalıdır. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.17

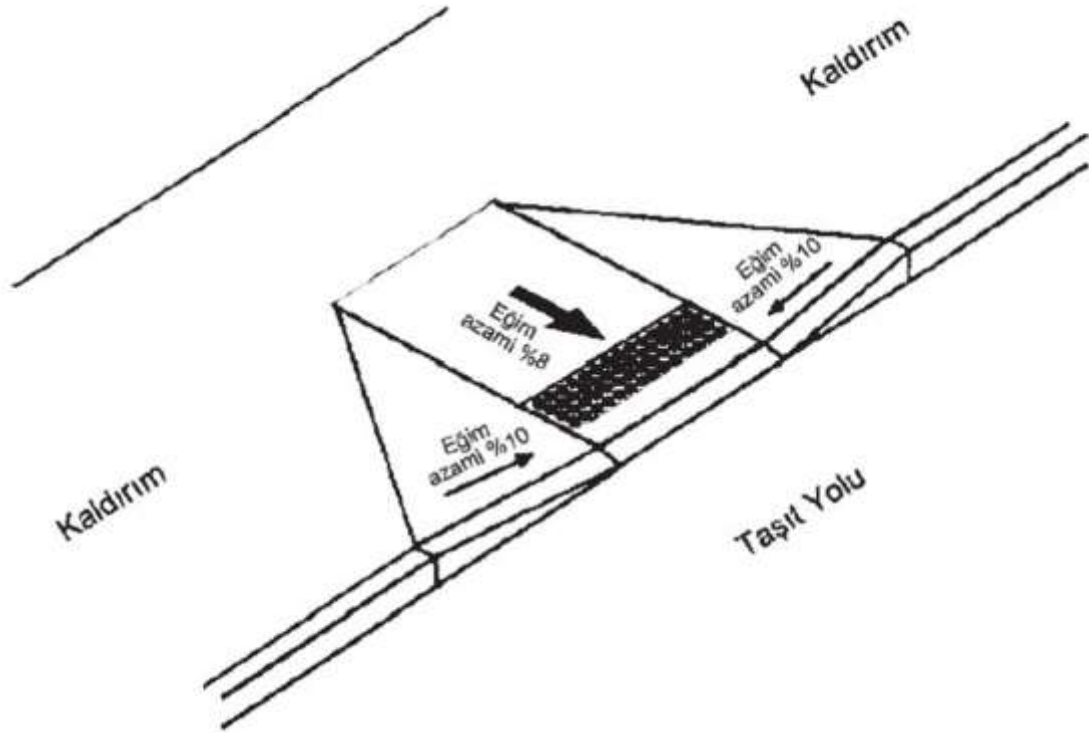

Açıklama

- 1 Yaya kaldırımı
- 2 Taşıt yolu
- 3 Üzeri kapatılmış drenaj oluğu
- 4 Eğim, azami % 8

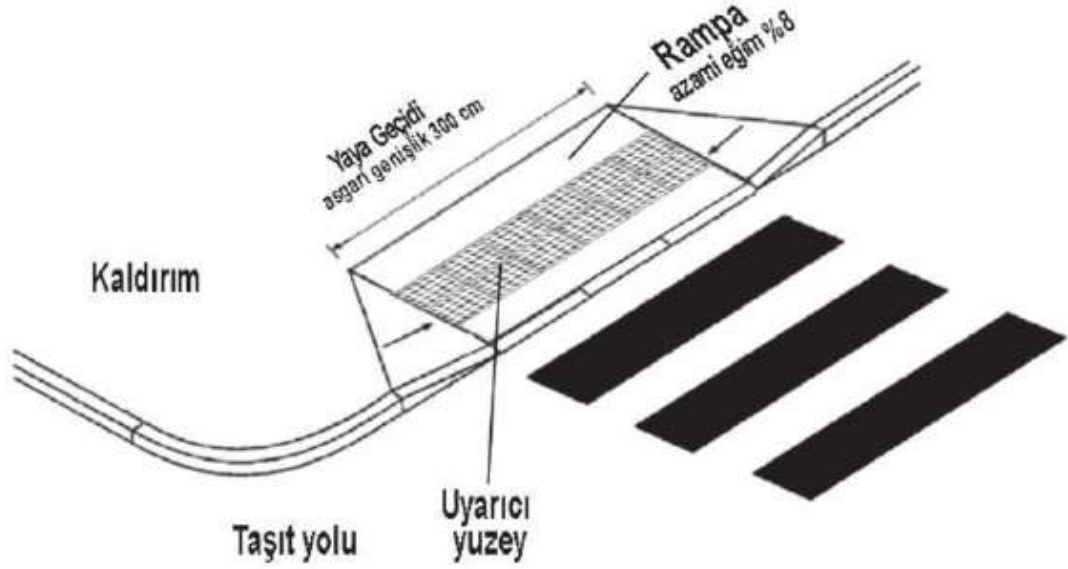
Şekil 3.23. Kaldırım kenarına yapılacak olan rampaların yol ile birleşimde çukurlaşma olmamalıdır. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.17

Kaldırım rampasının yol ile birleştiği noktalarda, yağmur suyu oluğu bulunuyorsa, suyun birikmesine sebep olmayacak şekilde üzeri bir aparatla düzleştirilmelidir. (TSE 2012:17)

Şekil 3.24. üç yöne yapılacak olan rampaların eğimini gösterir şekil. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.19

Rampalar üç yöne doğru yapılırsa, yan yüzeyle %10, yola eğimli olan kısmı ise %8 olmak durumundadır. (TSE 2012:19)

Şekil 3.25. hemzemin geçitlerde rampa uygulaması. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.25

Hemzemin geçitlerde araç yoluna doğru rampalar üç yöne eğimli olacak şekilde yapılmalı, yanak eğimleri maks. %8 olmalıdır. Rampa genişliği ortalama 300cm olmalı, rampa taşıt yoluna taşmamalıdır.

Hemzemin yaya geçitleri ışık kontrollü ve ışık kontrolsüz olmak üzere 2 tipte olabilir.

- Işık kontrollü yaya geçitlerinde, trafik işaretleri, işitme engelliler için ışıklı, renkli, hareketli ve ya hareketsiz insan figürlü, görme engelliler için hissedilebilir kabartmalı yüzeyli ve sesli olacak şekilde tasarlanmalıdır. Sesli ve görüntülü işaretlerde kırmızı renk ve düşük tonlu ses beklemeyi (825Hz) Yeşil renk ve yüksek tonlu ses (1240Hz) ise hareketi belirtmelidir. Bu sistemlerde trafik işaret düğmeleri engelli bireylerin rahat kullanımı için 90cm ile 120cm yükseklik aralığına yerleştirilmelidir. Cihazlar üzerinde kavşak yönlerini gösterir kabartmalı ve sesli işaretler bulunmalıdır.
- Işık kontrolsüz yaya geçitlerinde sürücüler, ortalama 20m önceden görsel işaretlerle uyarılmalıdırlar. Taşıt yolunun her iki yönü yaya kaldırım olmalıdır. Yaya geçişinin olduğu kısım son yeterli derecede aydınlatılmalıdır. Hem yayalar, hem de araçlar için uyarı ışığı ile takviye edilmelidir.

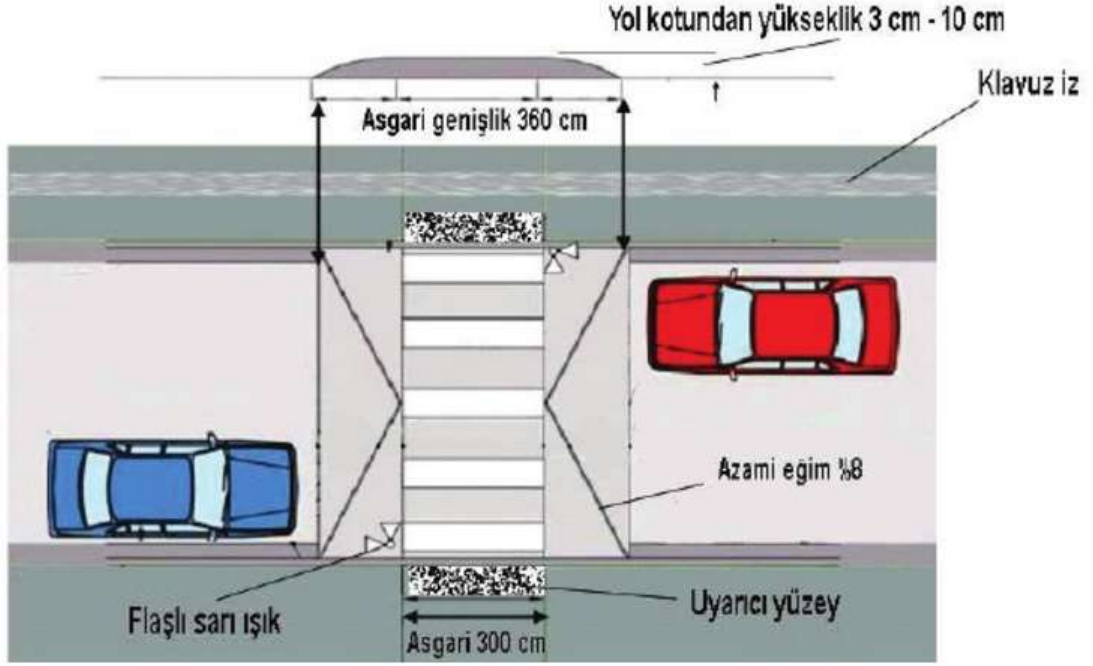

Şekil 3.26. Işık kontrollü yaya geçişlerinde kullanılan ışıklı, sesli ve hissedilebilir kabartma yüzeyli cihaz. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.26

Şekil 3.27. Işık kontrollü yaya geçişlerinden örnek. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.29

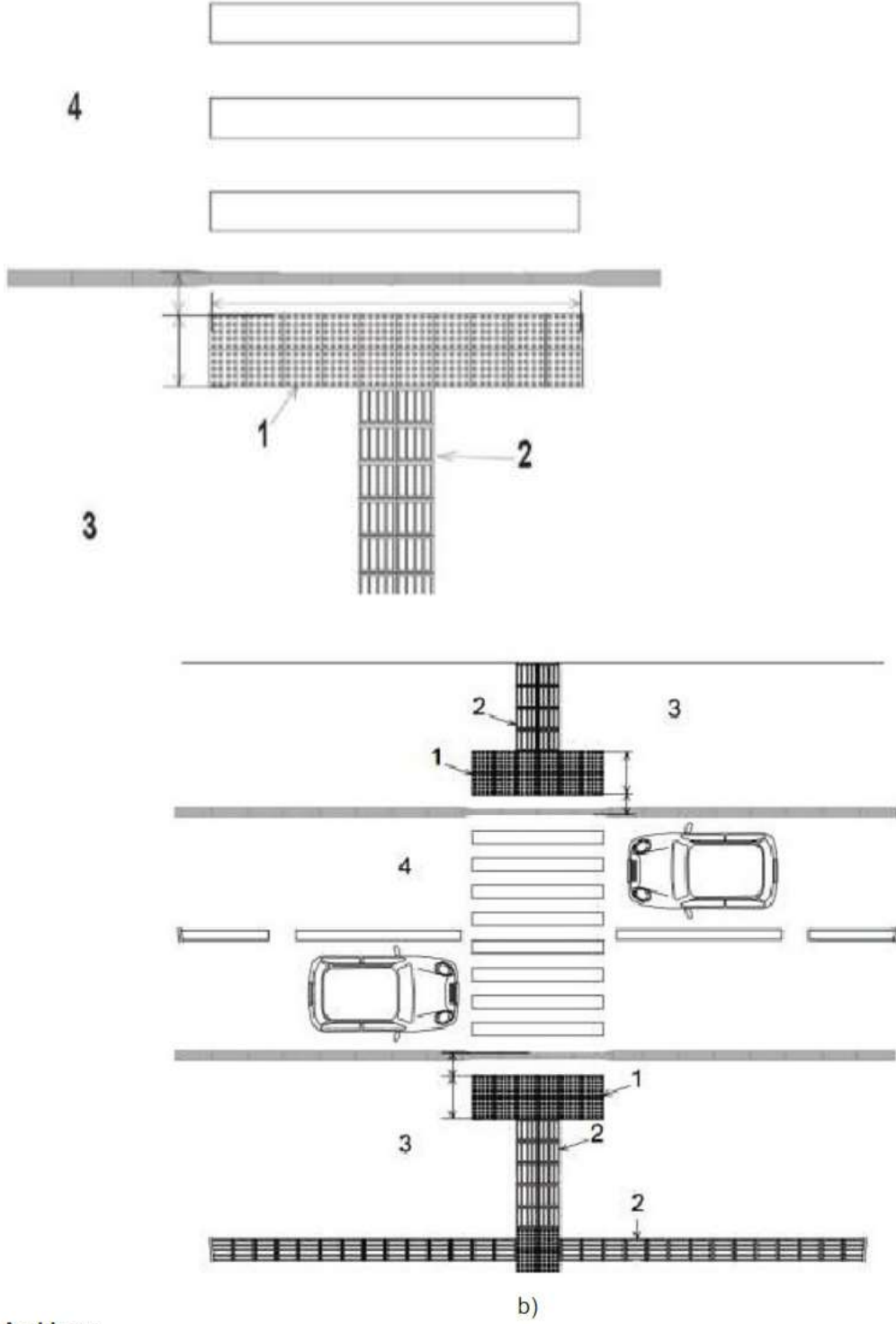

Şekil 3.28. Işık kontrolsüz hemzemin yaya geçişlerinden örnek. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.30

Işık kontrolsüz hemzemin geçitlerde, yaya geçişinde kullanılan zemin, kaldırım yüzeyi ile aynı seviyeye getirilmelidir. Bu şekilde araçların hız kesmesi sağlanmaktadır. Ayrıca yayaların ve engellilerin karşıdan karşıya geçmesi kolaylaştırılır. (TSE 2012:30)

Şekil 3.29. Işık kontrolsüz hemzemin yaya geçişlerinden örnek. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.30

Açıklama

- 1 Uyarıcı yüzey
- 2 Kılavuz iz
- 3 Kaldırım
- 4 Taşıt yolu

Şekil 3.30. Işık kontrolsüz hemzemin yaya geçişlerinden hissedilebilir yüzey kaplama tipleri. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.31

Şekil 3.31. Işık kontrollü hemzemin yaya geçişlerinden hissedilebilir yüzey kaplama tipleri. Berlin-Almanya 2016 (K.Karakuş Arşivi).

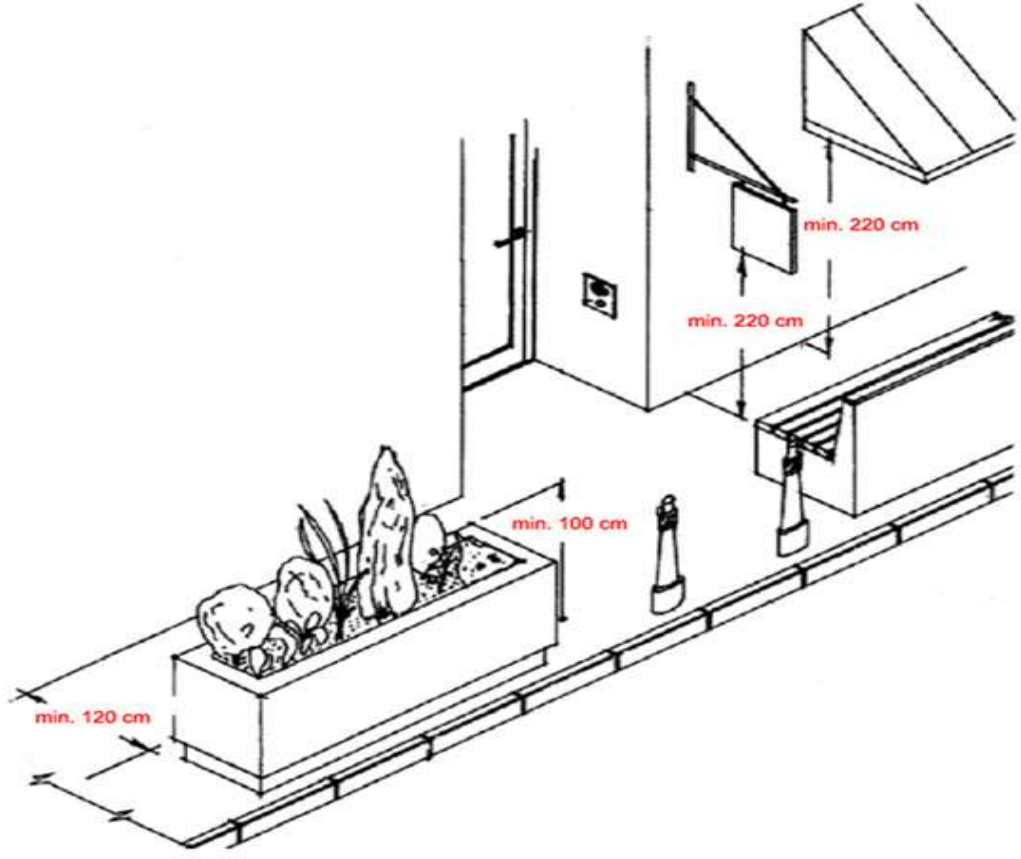
3.5.5. Kent Mobilyaları ve Donatılar.

Kent Mobilyaları; oturma bankları, telefon kabinleri, aydınlatma direkleri, çöp kutuları, çok amaçlı satış büfeleri, otobüs durakları, umumi tuvaletler, işaret ve bilgilendirme panolarını kapsamaktadır.

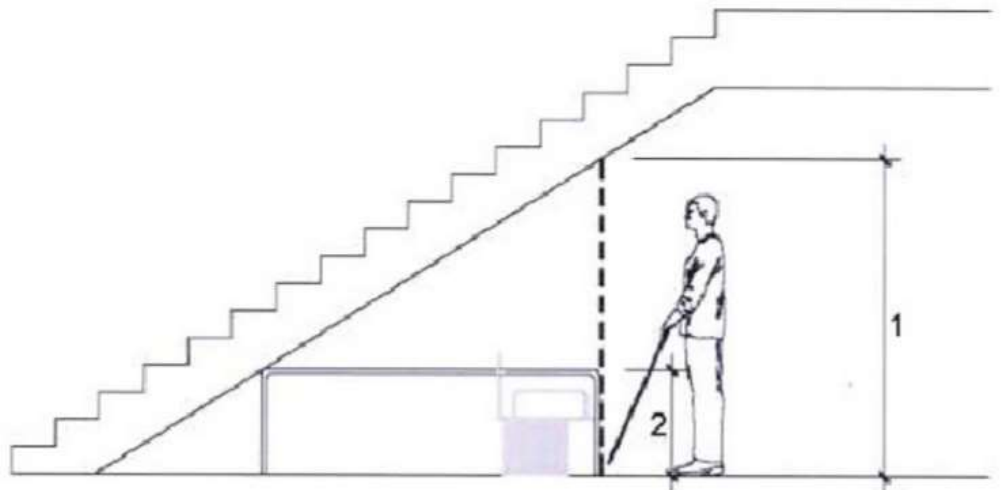
Kent mobilyaları hareket kısıtlılığı olan bireylerin, hareketlerine engel olmayacak şekilde yerleştirilmeli ve gerekli işaretlemeler ile fark edilebilmeleri sağlanmalıdır.

Yürüyüş güzergahlarındaki bariyer vb. gibi engelleyici birimler, görme yetisi zayıf kişiler için zıt renklerde olmalı ve yüzeyinde doku farklılığı oluşturulmalıdır. Kent mobilyaları keskin kenarlardan arındırılmış olmalıdır. Seçilen renkler kolay fark edilebilen renklerden seçilmeli, bulunduğu noktadaki ürün renklerinden zıt olmalıdır. İşyerlerinin kaldırırma taşan gölgelik, şemsiye vb. gibi elemanları, engellilerin hareket alanlarını zorlaştırmamalıdır. Kaldırımlarda yer alan her türlü tabela, işaret vb. öğelerin alt kısımları yerden 220cm yukarı olmalıdır.

Şekil 3.32. Kent Mobilyalarının yerleşim mesafelerini gösterir şekil. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.38

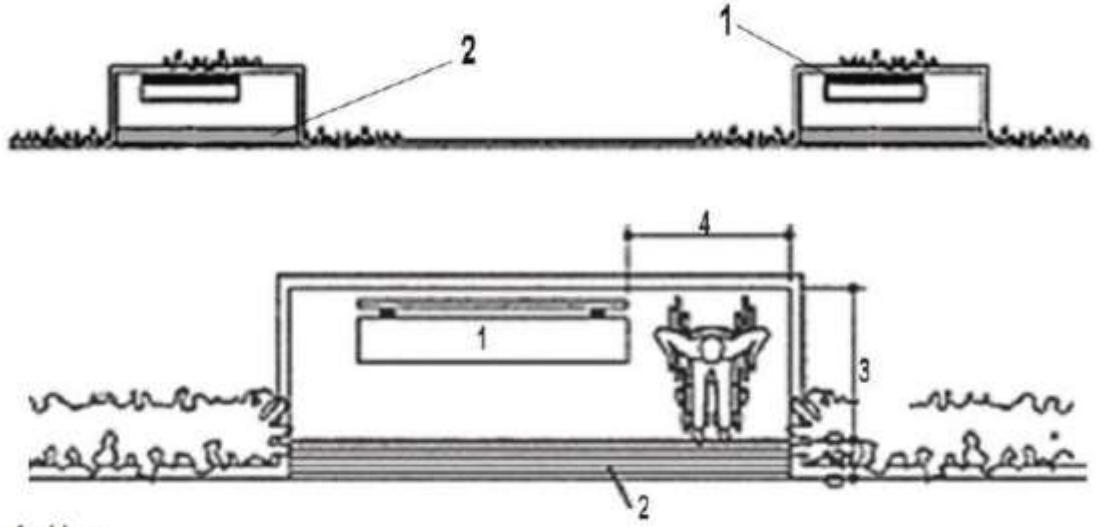

Açıklama

- 1 Asgari 220 cm
- 2 Asgari 70 cm

Şekil 3.33. Merdiven altında minimum mesafeleri gösterir şekil. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.38

3.5.5.1. Banklar.

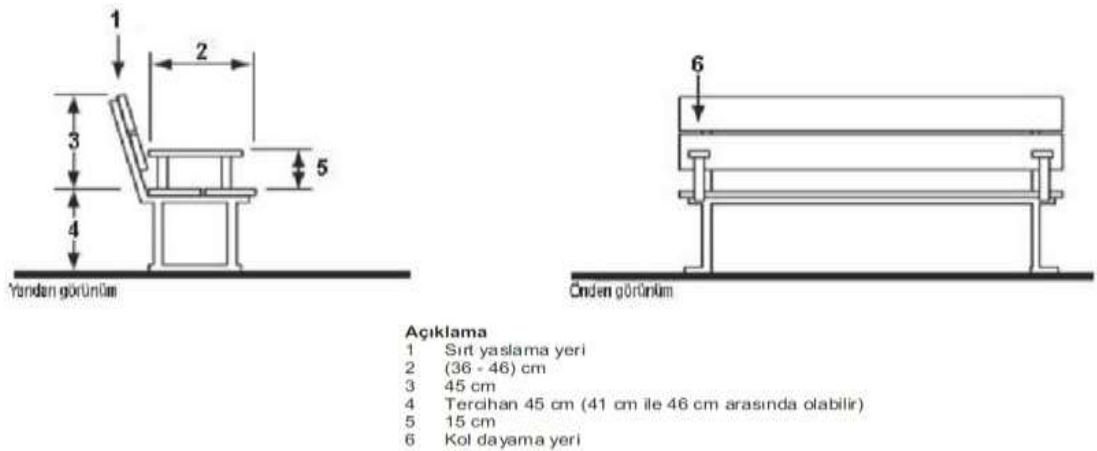
Açıklama

- 1 Bank
- 2 Uyarıcı yüzey
- 3 Asgari 120 cm
- 4 Asgari 90 cm

Şekil 3.34. Oturma bankı yerleşiminin, tekerlekli sandalye kullanıcıları için ortalama ölçüsü ve görme engelliler için hissedilebilir yüzeyin nasıl uygulanması gerektiğini gösterir şekil. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.39

Bankın yanında tekerlekli sandalye kullanıcılarının yanaşabileceği 120 cm'lik boşluk bırakılması gerekmektedir (TSE 2012:39).

Bankın zeminden yüksekliği 41cm ile 46 cm arasında olabilir. Bankta sırtlık bulunması gerekmektedir (TSE 2012:40).

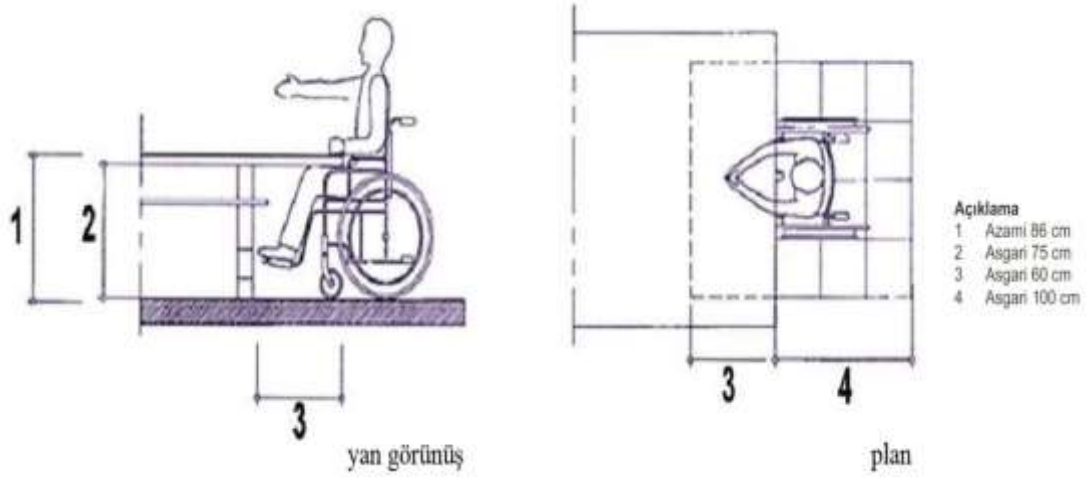

Açıklama

- 1 Sırt yasama yeri
- 2 (36 - 46) cm
- 3 45 cm
- 4 Tercihən 45 cm (41 cm ile 46 cm arasında olabilir)
- 5 15 cm
- 6 Kol dayama yeri

Şekil 3.35. Bankın ortalama ölçüsünü gösterir şekil. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.40

3.5.5.2. Masalar.

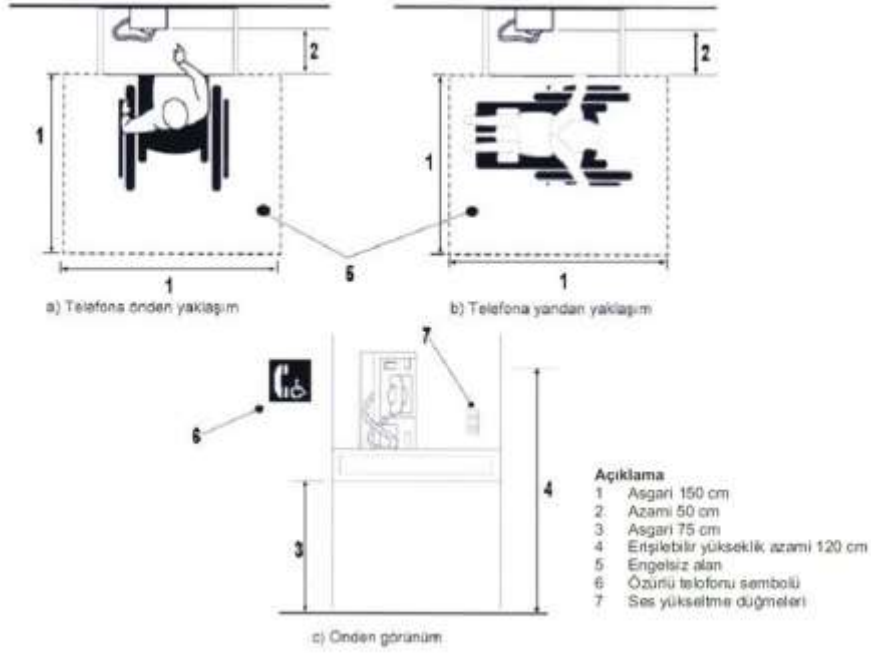
Şekil 3.36. Engelli bireyin kullanabileceği ortalama ölçülerini anlatır şekil . Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.41

3.5.5.3. Telefon Kulübeleri.

Engelli kullanımına uygun telefon kulübelerinin önünde rahat yaklaşma için 150cm x150cm boş alan bulunmak durumundadır. Eğer şehir içinde ise, hareket zorluğu olanlar için kulübe yanına bank koymak gerekir. Telefon kulübesi kolay algılanabilir olmalı ve kolay ulaşılabilir olmalıdır.

Telefon kulübelerinde,

- Görme özürülülerin kullanabileceği özellikte kabartma harf veya rakamlı telefon aparatı,
- İşitme cihazı kullanıcıları için özel ses frekansı,
- Ağır işitenler için frekans yükseltici ses düğmesi,
- Kapısı dışa açılan telefon kabininde, tekerlekli sandalyeli özürülülerin kullanabileceği yeterli alan,
- Engelliler için açılır kapanır oturma yeri,
- Telefon aparatı önünde bozuk para veya telefon rehberi koyulacak büyüklükte raf,
- Erişilebilir yükseklikte ve en az 75cm uzunluğunda kablosu olan telefon aparatı,
- Okuma seviyesinde uygun ve engellenmemiş, okunaklı bilgilendirme,
- Olacaksa genişliği min. 90cm kapı,
- Olacak ise kapının açılış yönünün yaya geçiş güzergahı yönüne doğru olmaması, engelli kulübelerinde olması gereken özelliklerdir (TSE 2012:42).

. **Şekil 3.37.** Engelli bireyin kullanabileceği telefon kulübelerinin ortalama ölçülerini anlatır şekil .
Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.41

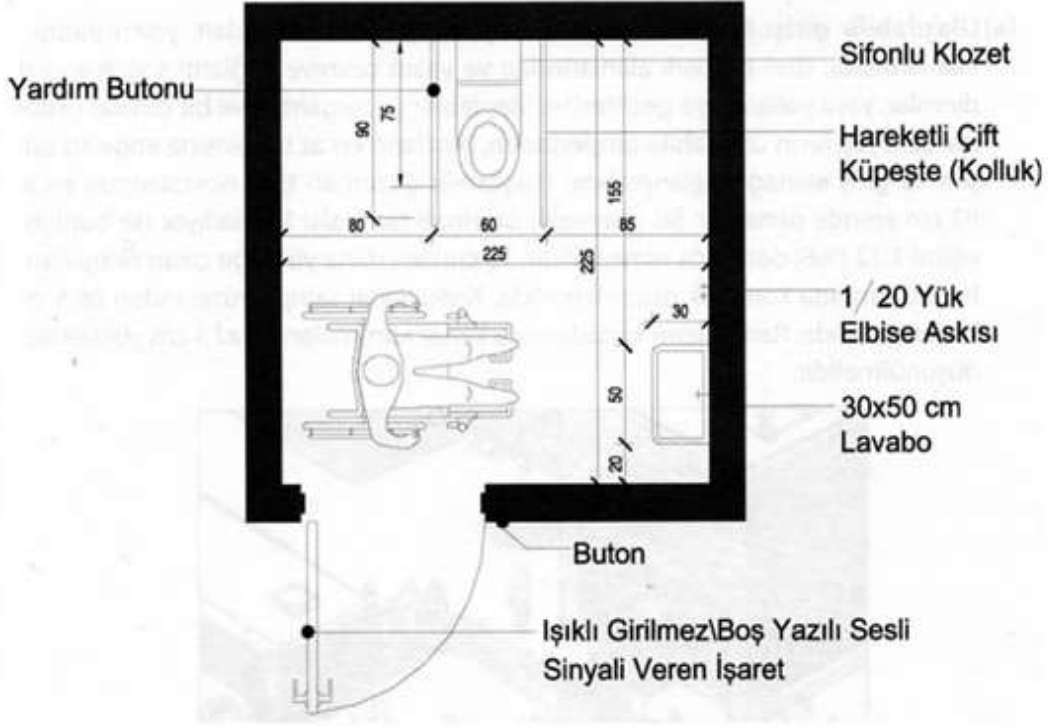
Şekil 3.38. Engelli bireyin kullanabileceği telefon kulübelerinden bir örnek. Berlin-Almanya 2016 (K.Karakuş Arşivi).

3.5.5.4. Engelli Tuvaletleri.

Şehirde merkezlerinde uygun yerlere TS 8357'ye göre girişleri basamaksız ve düzayak olan, kadın ve erkek ayrı olacak şekilde en az 2 (iki) adet engelli tuvaleti yapılmalıdır. Hareket kısıtlılığı bulunan bireylere ait tuvaletlerin kapısında engelli işareti bulunmalı ve gerektiğinde dışarıdan yardım istenebilmesi için içeride yardım butonu bulunmalıdır. Klozetten yere düştüğünde yardım isteyebilmesi için yeterli uzunlukta ip yardım butonu ile entegre çalıştırılabilmesi. Tuvalet kapısı dışarıya doğru açılmalı ve kapı üzerinde engelli işareti ile kapı kilidi dışarıdan açılacak şekilde olmalıdır. Kapı yanındaki butonla tuvaletin girilmez veya boş olduğunu gösteren yazılı, ışıklı ve sesli bilgilendirme işaretini gösteren levha ve ses sinyali kapı üzerinde görülebilir yerde olmalıdır (TSE 2012:43).

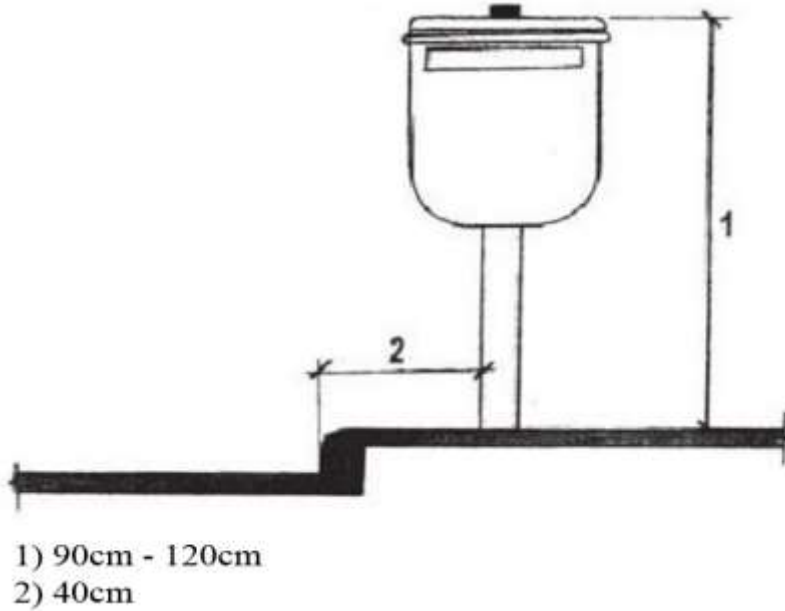

Şekil 3.39. Engelli bireyin kullanabileceği şehir tuvaletinden örnek . Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.44

Şekil 3.40. Engelli bireyin kullanabileceği şehir tuvaletinin ortalama iç ölçülerini anlatır plan şeması. (<http://engelsizkent.org/tasarim-rehberi/kent-mobilyalari/>)

3.5.5.5. Çöp Kutuları.

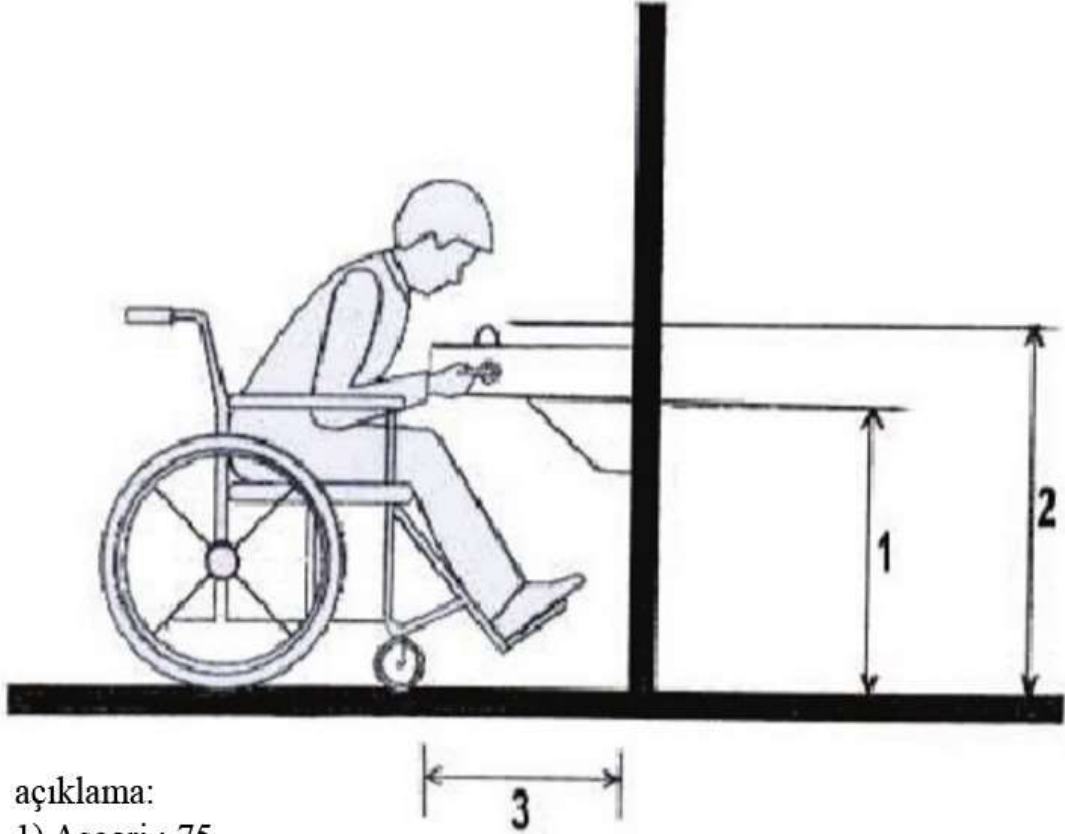
Şekil 3.41. Engelli bireyin de kullanabileceği çöp kutusu yükseklik ve mesafe ölçüleri. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.45

Çöp kutuları; yaralanmalara sebebiyet vermeyecek malzemelerden imal edilmeli, dikkat çekici renklere ve kolay ulaşılabilir olmalıdır (TSE 2012:44).

3.5.5.6. eşmeler.

Tekerlekli sandalye kullanan engelli bireyin çeşme kullanımında rahat manevra yapabilmesi için çeşme önünde 90cm x 130cm alan bulunması gerekmektedir. Çeşme el ve ayakla çalıştırılabilmeli ve kolay kullanımlı olmalıdır (TSE 2012:45).

açıklama:

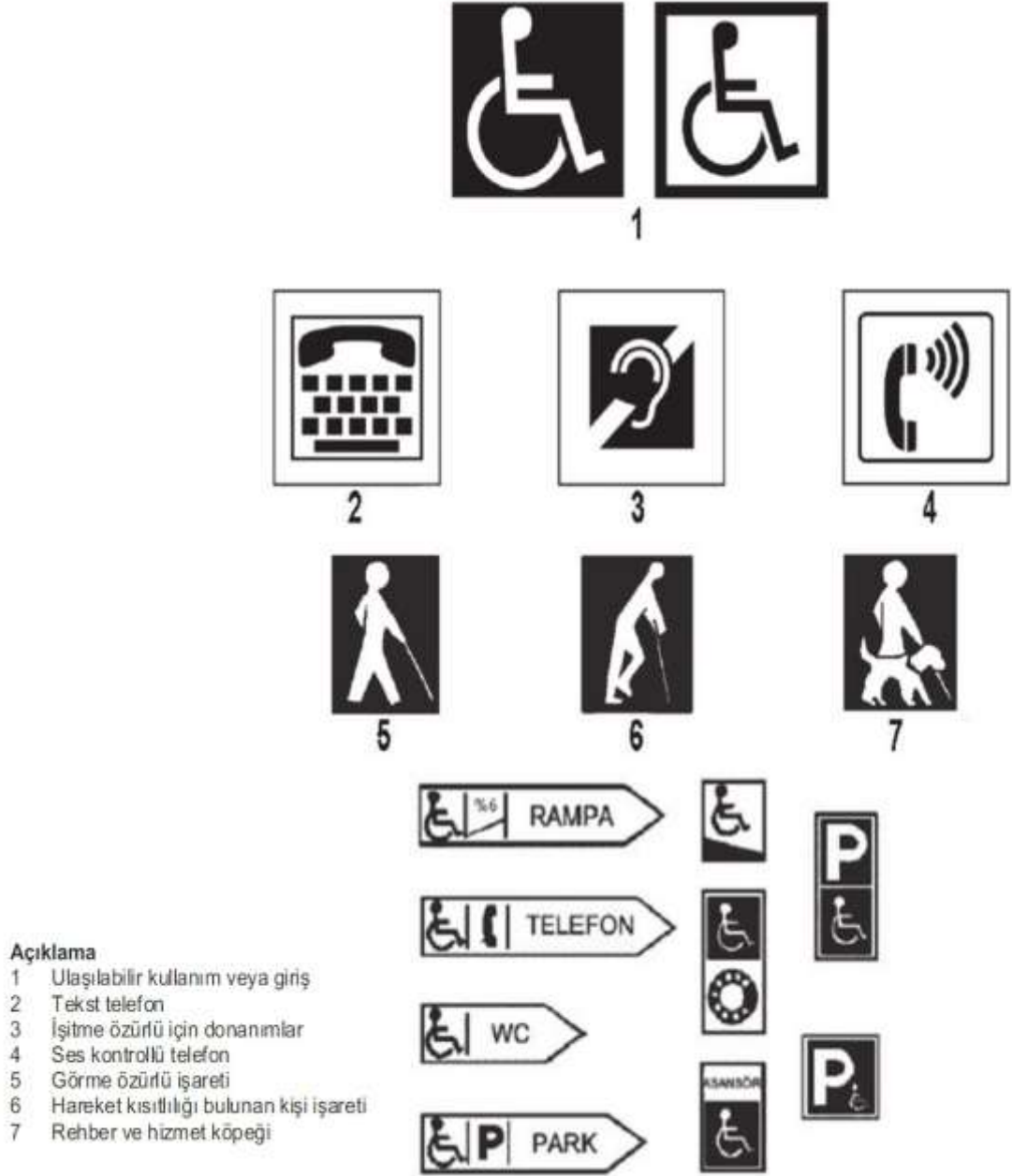
- 1) Asgari : 75
- 2) 85cm-90cm
- 3) Asgari 60cm

Şekil 3.42. Engelli bireyin de kullanabileceği çeşme ve lavabo yükseklik ve mesafe ölçüleri. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.45

3.5.5.7. İşaret ve işaretlemeler.

Kentlerdeki yollarda oluşturulacak işaretler; yönlendirme, bilgilendirme ve uyarma olmak üzere üç tipten meydana gelmiştir. Bunlar rampalar, kaldırımlar, park alanları, merdivenler, duraklar vb. gibi yerlerde yatay ve düşey olarak konumlandırılabilir. İşaretler okunabilir, anlaşılır, aydınlatılması yeterli, yaya ve engellilerin hareketlerini engellemeyecek şekilde uygulanmalıdır. İşaretler uluslararası standartlara uygun olmalı güvenlik ve emniyet için yeşil ve beyaz, tehlike riskleri için siyah ve sarı,

Tehlike ve yasaklama için kırmızı ve beyaz, bilgilendirme için mavi ve beyaz renkler kullanılmalıdır. İlave olarak engelli işaretlerinde uluslararası semboller kullanılmalıdır (TSE 2012:46).

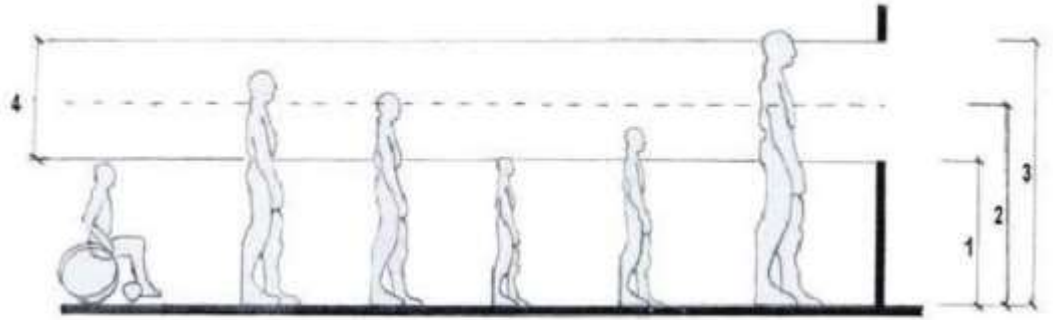

Şekil 3.43. Engelli bireyler için kamusal alanda oluşturulmuş işaretler. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.46

- Bilgilendirme işaretleri; duyma , dokunma ve görme yoluyla bilgilendirme yapan yazı ve sembollere verilen genel isimdir. İşaretler, görme engelliler

için, bulunduğu meydandaki renklerden farklı olmalı, zıt renklerden oluşmalıdır. İhtiyaç duyulan noktalarda kabartma işaretleri kullanılmalı. Zor işitenler için bilgi görünür olmalıdır. Bilgilendirme işaretlerinde yazılar Arial fontta olmalıdır. Harf yükseklikleri;

- 10 m mesafeden görülebilir harf yüksekliği ortalama 25cm,
- 20 m mesafeden görülebilir harf yüksekliği ortalama 40cm
- 50 m mesafeden görülebilir harf yüksekliği ortalama 75cm dir.

Açıklama

- 1 Yaklaşık 105 cm
- 2 Yaklaşık 150 cm
- 3 Yaklaşık 195 cm
- 4 Ayakta açık görüş hattı

Şekil 3.44. Engelli bireyler için kamusal alanda oluşturulmuş işaretlerin insan boylarına göre yerden yüksekliklerini anlatır şema. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.47

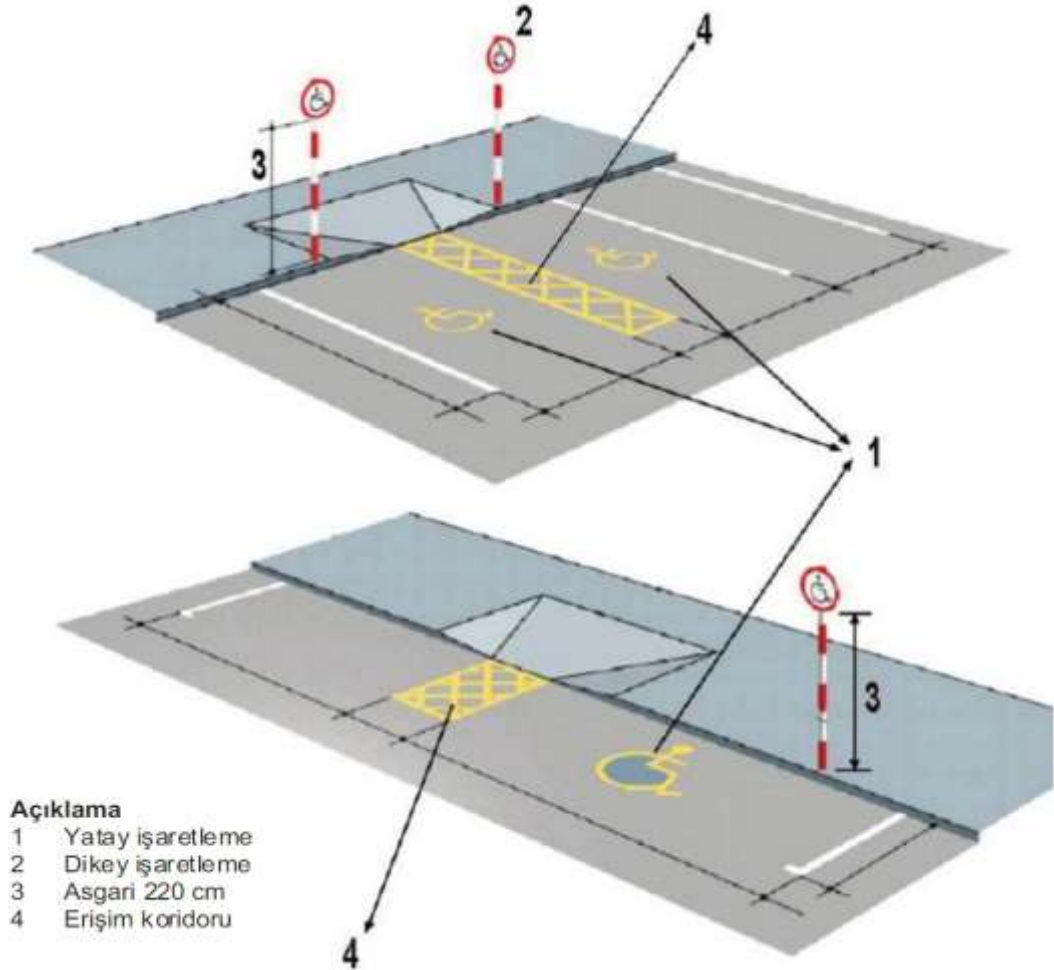

Şekil 3.45. Görme engelli bireyler için kamusal alanda oluşturulmuş hissedilebilir yüzeylerin tipleri. Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.48

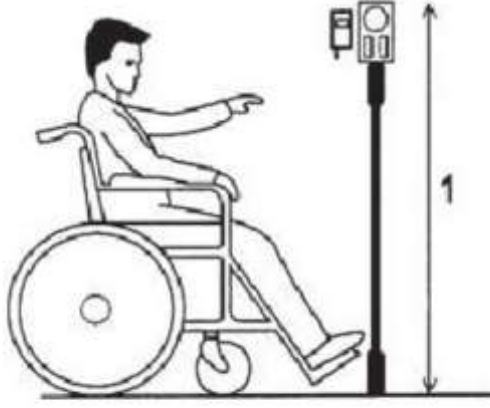
- Yönlendirme işaretleri; her engelli grubunun ihtiyaçlarına göre yönlendirme işaretleri yapılmak durumundadır. Yaya kaldırımlarında görme engellileri yönlendirici hissedilebilir yüzeyler TS ISO 23599'a uygun yapılmalıdır. (TSE 2012:48).

3.5.5.8. Engelli Park Yerleri.

Park yerlerinde, engelli bireyler için mevcut park yeri oranının %5'i kadar alan ayrılması gerekmektedir. TS 10551 ve TS 9111 e uygun olacak şekilde düzenlenmelidir. Bu otopark yerleri engelli asansörü ve bina giriş ve çıkışlarına maks.30m, ortalama ise 10m olmalıdır.

Şekil 3.46. Bedensel engelli bireyler için otopark alanında oluşturulmuş işaretleme tipleri Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.49

Açıklama

1 Yükseklik 90 cm - 120 cm

Şekil 3.47. Bedensel engelli bireyler için otopark bilet cihazı, Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.50

3.5.5.9. Duraklar.

Toplu taşıma durakları ve çevresi, engelli bireyler dahil, tüm yayaları kapsayacak şekilde ele alınmalıdır. Engelliler bu duraklara kimsenin yardımı olmadan ulaşabilmelidir. Duraklardaki reklam, ilan vb. panolar kullanıcılara zarar vermeyecek şekilde, keskin ve sivri köşelerden arındırılmış olarak tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. Durak noktasında bulunan zemin; hissedilebilir, kaymaz, görme engellilerin kullanabilecekleri şekilde dizayn edilmelidir. Metro duraklarında araç ile peron arasındaki mesafe 4.5cm yi geçmemelidir.

Açıklama

- 1 Bilgilendirme panosu
- 2 Durak levhası
- 3 Levhanın yerden yüksekliği, asgari 220 cm

Şekil 3.48. Bedensel engelli bireyler ve yayalar için otobüs durağı, Haziran 2012 tarihli TS 12576 nolu standart. s.50

4.SONUÇ.

Modern toplumların en önemli özelliklerinden bir tanesi de toplumda yaşayan bütün fertlerin, özgür, adil ve eşit koşullarda kentlerin sağladığı imkânlardan yararlanmalarını sağlamaktır. Gelişmiş toplumlar kendi mensuplarına farklı din, dil, ırk cinsiyet ve engel durumlarına bakmaksızın kent hayatına katılmalarını kolaylaştırmaya çalışmaktadırlar. Önceleri toplumun önde gelen düşünürleri, akademisyenleri tarafından tartışılan bu olgular, politik düzlemde de tartışıldıktan sonra konuyla ilgili olarak yasal, idari ve sosyal düzenlemeler yapmışlardır.

Engelliler söz konusu olunca tarihin eski zamanlarından itibaren göz ardı edilen, zaman zaman lanetlenen ancak toplumda hiç de azımsanamayacak sayıdaki farklı engelleri bulunan bireylerin yaşadıkları sıkıntıları gidermeye yönelik çabalar artmıştır. Günümüz dünya nüfusunun önemli bir kısmı kentlerde yaşamaya başlamasıyla birlikte engelli bireylerin kent içindeki yaşamını geliştirmeye yönelik çalışmalarda hız kazanmıştır. Konuyla ilgili olarak bireysel, sivil toplum kuruluşları, araştırma enstitüleri, üniversiteler ve devlet kuruluşlarınca çalışmalar yapılmaktadır. Engelli bireylerin özel yapılardan, kent içindeki kamusal alanlara varıncaya değin yaşamlarını kolaylaştıracak çözüm önerileri hazırlanmaktadır. Engelli bireyleri toplumdan yalıtarak yaşamak zorunda bırakan geçmişten gelen sosyal, psikososyal ve Fiziksel engeller/bariyerleri ortadan kaldırmaya yönelik durumlar ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Uzun yılların birikimiyle ortaya çıkan bu durumun ortadan kaldırılması zaman almaktadır. Bununla ilgili en önemli engellerden birisi zihinlerde kurulan engellerdir. Toplum ve engelli birey olarak iki düzlemi bulunmaktadır. Engellilerin hayatını güçleştiren, kamusal yaşama katılımı güçleştiren durumlardan birisi olan fiziksel engeller konumuz olan engelliler kent mobilyası tasarımı başlığında çözüm bulunabilecek başlıklardan birisi olacaktır. Engellilerin karşılaştığı fiziksel engellerin ortadan kalkması sosyal ve psikososyal bariyerlerin ortadan kalkmasına yardımcı olacaktır. Sonuç olarak engelli bireylerin toplum yaşamına katılmaları ve sosyalleşmelerine yardımcı olunabilecektir.

Engelliler için kent mobilyası tasarımı dünyada son yıllarda üzerinde dikkat edilen konulardan bir tanesi olmaktadır. Engellilerin yaşamını kolaylaştırmak için yapı bazından başlayarak tüm kente yayılan çözümlerin geliştirilmesine

çalışılmaktadır. Kent mobilyası bu bağlamda engelli bireylerin yaşadıkları, çalıştıkları özel alanlarından çıktıkları kamusal alanları her tür engellinin erişimine açmaya yardımcı olmaktadır. Kamusal mekandaki yollar, meydanlar, parklar, oturma alanları, çöp kutuları, aydınlatma elemanları, ağaç korkulukları, tabelalar, işaretlemeler, çeşmeler, korkuluklar, trafik ışıkları vb. kent mobilyaları hareket engeli, işitme engeli ve zihinsel engeli bulunan bireyler dikkate alınarak yeniden düşünülmektedir. Böyle bir çalışma yapılırken yaşlılar, çocuklar, hamile kadınlar ve kısa süreli engeli bulunan bütün toplumun fertleri de dikkate alınmış olmaktadır. Aslında ilk başta toplumun %10-15'i gibi bir nüfusa yönelik düzenlemeler gibi görülen bu durum toplumun tamamını ilgilendiren bir sorun olduğu daha iyi anlaşılır.

Kamusal alanlardan toplumun bütün bireylerinin faydalanması gibi medeni bir tavır bütün dünyada kabul görmektedir. Bu amaçla önce konunun kuramsal yönü tartışıldıktan sonra engelli bireylerin hayatını güçleştiren bütün bariyerlerin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak çalışmalar yürütülmektedir. Bu alanda farklı disiplinlerden uzmanlar görev almaktadırlar. Çalışma konumuz olan kent mobilyaları alanlarında endüstri ürünleri tasarımcıları, mimarlar, iç mimarlar, şehir plancılar vb. farklı disiplinlerdeki uzmanlar çalışmaktadırlar. Kullanılan malzemeden, detaya, biçime, renge ve algıya değin birçok konu bu bağlamda değerlendirilmektedir. Son yıllarda hem ülkemizde hem uluslararası arenada bu konularda standartlar ortaya çıkmaktadır. Söz konusu standartlar uygulama rehberleri eşliğinde ortaya konulmakta hem üreticiler, hem idareciler bu rehberler yardımıyla çözümler getirmeye çalışmaktadır. Yasal olarak ta engellilerin haklarını korumak amacıyla zorlayıcı düzenlemeler getirilmektedir.

Medeni bir ülke olabilmenin başlıca koşullarından olarak sağlıklı, sürdürülebilir ve bütün kullanıcıların kentle olan hakkından söz edebilmenin araçlarından bir tanesi de engelli bireylerin haklarını gözetecek kent mekânları ve mobilyalarını hayata geçirmektir. Ülkemiz bu konularda Dünya'nın gelişmiş ülkelerinden geri de olmasına karşın son yıllarda bu konularda hem yasal hem de uygulama bağlamında güzel örnekler ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak, henüz istenilen seviyede olmayan bu çabaların sürdürülmesi ve yaygınlaştırılması merkezi ve yerel yönetimler tarafından politika olarak benimsenmelidir.

KAYNAKLAR

- Aksu Ö.** (2013). *Kent Mobilyaları Tasarımında Özgün Yaklaşımlar*. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi 2013 s.374
- Akyol E.** (2006). Kent Mobilyaları Tasarım ve Kullanım Süreci. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü 2006. s. 8-9-10-11
- Bayazıt, N.** (2001). Kent Mobilyaları Kavramı ve İstanbul' daki Kent Mobilyalarının İrdelenmesi, *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstön- İstanbul, 9-11 Mayıs 2001. s. 17-18-19
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı** 2015. Erişim Tarihi 01.01.2016
<http://www.csb.gov.tr/turkce/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=mevzuat&Id=294>
- Dostoğlu ve Şahin** 2007. Erişim Tarihi: 27.12.2015
<http://www.boyutpedia.com/1939/66996/nitelikli-kentsel-mekanlarda-oturma-elemanlari>
- Dünya Engelliler Vakfı. Erişim Tarihi.** 26.12.2015
<http://www.devturkiye.org/Projeler/Engelsiz-Sehir-Planlamasi/Engelsiz-Sehir-Tasarim-Raporu/>
- Eyüp A.** (2003:13-14). *Şehir Mobilyası Tasarımının Temel İlkeleri*. Mimarşinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü s.13-14
- Feyizoğlu S.** (2008). *Kent Mobilyalarının Kentsel Mekanlarda Yeri ve Oluşum Süreçlerinin İrdelenerek Sınıflandırılması*. Yüksek Lisans Tezi. MSÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Gökgür P.** (2008). *Kentsel Mekanda Kamusal Alanın Yeri*. Bağlam Yayınları s.11,15
- Göncü N.** (2007:23-24) *Kent Öğelerinin Kent Kimliği Üzerindeki Etkileri*. Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Endüstri Ürünleri Tasarımı Ana Sanat Dalı
- Kaplan H., Yüksel Ü., Gültekin B, Güngör C., Karasu N., Çavuş M.** (2010). *Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı*. T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı. Ankara
- Pakdil F.** (2001). Yaşlı ve Özürlüler için Kentsel Alanların Tasarımı, *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstön- İstanbul, 9-11 Mayıs 2001. s. 353
- Resmi Gazete** 2013
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/05/20130503-1.htm>

Resmi Gazete , 14.09.2009

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm>

Sakal A. (2007:1) *Ankara'da Kentsel Donatıların Peyzaj Planlama ve Tasarımı Açısından Analizi ve Değerlendirilmesi*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Sancak A. (2009). *Kentsel Mekan Kimliğinin Oluşumunda Kent Mobilyası Tasarım Kriterlerinin İrdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. MSÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şatır S. (2001). Kent Mobilyaları Kavramı ve İstanbul' daki Kent Mobilyalarının İrdelenmesi, *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstön- İstanbul, 9-11 Mayıs 2001. s. 183-184-185.

Türk Dil Kurumu [TDK] 2015. Erişim tarihi: 26.12.2015 ,
http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.567e907af30655.08197279

Türk Standartları Enstitüsü 2012 TS 12576 *Şehir İçi Yollar- Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde Ulaşılabilirlik İçin Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları*

Türkiye Sağırklar Milli Federasyonu 2015. Erişim tarihi 26.12.2015
http://www.tiemf.org.tr/arsiv/mevzuatlar/bm_engellihaklarisozlesmesi.pdf

Wikipedia 2015. Erişim tarihi: 26.12.2015
<https://tr.wikipedia.org/wiki/Engellilik>

Yıldızcı, A. (2001). Kent Mobilyaları Kavramı ve İstanbul' daki Kent Mobilyalarının İrdelenmesi, *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstön- İstanbul, 9-11 Mayıs 2001. s. 29- 34.